

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

Інститут електроенергетики
Електротехнічний факультет

Кафедра перекладу

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

кваліфікаційної роботи ступеню магістр

студента Красавіна Ярослава Васильовича

академічної групи 035М-23-1 ЕТФ

спеціальності 035 Філологія

за освітньо-професійною програмою вищої освіти «Германські мови та літератури
(переклад включно), перша –англійська» на тему: ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ
ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ПЕРЕКЛАДАЧА

Керівники	Прізвище, ініціали	Оцінка за шкалою		Підпис
		рейтинго вою	інституцій ною	
кваліфікаційної роботи	к.ф.л.н. доц. Введенська Т.Ю.	87	добре	

Рецензент	к.ф.н., доц. Павленко Л.В.			

Нормоконтролер	к.ф.н., доц. Савіна Ю.О.			

Дніпро
2024

ЗАТВЕРДЖЕНО:
завідувач кафедри перекладу
_____ Висоцька Т.М.
« _____ » _____ 2024 року

**ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу
ступеню магістр**

студента Красавіна Ярослава Васильовича академічної групи 035М-23-1 ЕТФ

(прізвище та ініціали)

(шифр)

Напрямок 035 Філологія

за освітньо-професійною програмою вищої освіти «Германські мови та літератури (переклад включно), перша –англійська».

на тему: ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ПЕРЕКЛАДАЧА, затверджену наказом ректора НТУ «Дніпровська політехніка» №1508-с від 22.11.2024.

Розділ	Зміст	Термін виконання
Розділ 1	ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ГЕНЕРАТИВНОГО ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ПЕРЕКЛАДУ	13.10.24
Розділ 2	ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДУ ЗА ДОПОМОГОЮ ГЕНЕРАТИВНОГО ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА МАШИННОГО ПЕРЕКЛАДУ	30.11.24

Завдання видано

(підпис керівника)

Введенська Т.Ю.

(прізвище, ініціали)

Дата видачі 02.09.24

Дата подання до екзаменаційної комісії

16.12.24

Прийнято до виконання _____

(підпис студента)

Красавін Я.В.

(прізвище, ініціали)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 88 с., 58 джерел.

Об'єкт дослідження: генеративний штучний інтелект та машинний переклад.

Предмет дослідження: використання ГШІ як інструмента перекладу.

Мета кваліфікаційної роботи: осмислення перспектив та дослідження особливостей використання генеративного штучного інтелекту як інструмента перекладача.

Методи дослідження: контекстуальний аналіз, порівняльний аналіз, функціональний аналіз, перекладацький аналіз.

У **теоретичній** частині досліджується генеративний штучний інтелект як інструмент перекладу, зокрема його функції, види та особливості, а також неоднозначність у перекладі та способи її вирішення, культурні та мовні аспекти перекладу, етичні аспекти використання ШІ в перекладі.

У **практичній** частині проводиться аналіз типології помилок у машинному перекладі, причин появи цих помилок, їх вплив на якість перекладу та на розуміння тексту, а також оцінка стилістичної відповідності перекладу ораторських текстів. Також здійснюється порівняльний аналіз перекладів системи машинного перекладу Google Translate та системи штучного інтелекту DeepL, визначення сильних і слабких сторін кожної системи: якість адаптації під стиль тексту, точність термінології, граматики.

Теоретична новизна роботи полягає у поєднанні лінгвістичного, культурного і етичного аналізу генеративного ШІ у контексті перекладу, що дозволяє глибше зрозуміти можливості та обмеження цього інструмента у сучасній перекладацькій практиці.

Практичне значення дослідження полягає у тому, що матеріали та висновки дослідження можуть бути використані для впровадження генеративних моделей ШІ у перекладацьку практику, що дозволить підвищити якість перекладу та суттєво скоротити час і витрати на переклад текстів. Виявлення специфіки роботи

генеративного ШІ може бути інтегроване в навчальні курси для підготовки перекладачів. Це допоможе майбутнім фахівцям краще розуміти, як працюють ці інструменти, і ефективно їх використовувати в професійній діяльності.

Ключові слова: ГЕНЕРАТИВНИЙ ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ, МАШИННИЙ ПЕРЕКЛАД, НЕЙРОННІ МЕРЕЖІ, КОНТЕКСТ, ОРАТОРСЬКИЙ СТИЛЬ

SUMMARY

Diploma paper: 88 p, 58 sources.

Object of the research: generative artificial intelligence and machine translation.

Subject of the research: use of AI as a translation tool.

Aim of the qualification work: to understand the prospects and explore the peculiarities of using generative artificial intelligence as a translation tool.

Research methods: contextual analysis, comparative analysis, functional analysis, translation analysis.

The theoretical part of the work explores generative artificial intelligence as a translation tool, including its functions, types, and features, as well as ambiguity in translation and ways to resolve it, cultural and linguistic aspects of translation, and ethical considerations regarding the use of AI in translation.

The practical part explores the typology of errors in machine translation, the causes of these errors, their impact on translation quality and text comprehension, as well as the assessment of stylistic appropriateness in translating speech texts. It also includes comparative analysis between translations performed by Google Translate and DeepL, identifying the strengths and weaknesses of each system: the quality of adaptation to the text style, terminology accuracy, and grammar.

The scientific novelty of the work lies in the combination of linguistic, cultural, and ethical analysis of generative AI in the context of translation, which allows for a deeper understanding of the capabilities and limitations of this tool in modern translation practice.

The practical value of the study is that the materials and conclusions of the study can be used to implement generative AI models in translation practice, which will significantly reduce the time and costs of translating texts. Identifying the specifics of working with generative AI can be integrated into training courses for translators. This will help future professionals understand how these tools work and use them effectively in their professional activities.

Keywords: GENERATIVE ARTIFICIAL INTELLIGENCE, MACHINE TRANSLATION, NEURAL NETWORKS, CONTEXT, ORATORY STYLE.

ЗМІСТ

ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1 Теоретичні засади використання генеративного штучного інтелекту для перекладу	11
1.1. Генеративний ШІ як нова технологія в лінгвістиці та перекладі.....	11
1.2. Етичні аспекти використання штучного інтелекту для перекладу.....	24
1.3. Порівняльна характеристика перекладу з використанням генеративного ШІ та машинного перекладу.....	28
Висновки до Розділу 1	33
РОЗДІЛ 2 Порівняльний аналіз перекладу за допомогою генеративного штучного інтелекту та машинного перекладу	34
2.1. Типологія помилок у перекладі.....	35
2.2. Характеристика стилю ораторських текстів.....	36
2.3. Особливості GoogleTranslate та DeepL як інструментів перекладу.....	38
2.4. Порівняльний аналіз текстів перекладу Kennedy’s Inaugural Address.....	43
Висновки до Розділу 2	78
ВИСНОВКИ	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	82

ВСТУП

Кваліфікаційну роботу магістра присвячено осмисленню перспектив використання генеративного штучного інтелекту як інструмента перекладу.

Генеративний штучний інтелект став новою потужною технологією, яка кардинально змінює способи роботи в різних сферах. Від автоматизованого створення маркетингових матеріалів до допомоги в наукових дослідженнях, ГШІ пропонує величезний потенціал для інновацій. Його можливості зручні для автоматизації рутинних завдань, що дозволяє людям зосередитися на більш креативних або стратегічних аспектах роботи.

Актуальність теми дослідження зумовлена стрімким розвитком технологій штучного інтелекту (ШІ) та зростанням попиту на швидкі, точні й доступні засоби перекладу у глобалізованому світі. Використання генеративного ШІ у перекладі дає можливість не лише значно прискорити процес передачі інформації, але й робить переклади більш природними та зрозумілими для носіїв різних мов. Новітні технології дозволяють моделям враховувати лексичні та граматичні особливості, адаптувати переклад під специфічні потреби та тонкощі контексту, що має важливе значення як для бізнесу, так і для науки, освіти та медіа. Крім того, ця тема стає особливо актуальною в умовах розвитку глобальних інформаційних платформ, де переклади стають ключем до досягнення взаєморозуміння аудиторій, що говорять різними мовами.

Актуальність теми можна обґрунтувати кількома важливими аспектами:

1. Зростання глобалізації та багатомовної комунікації. У сучасному суспільстві бізнес, освіта, наука й культура тісно пов'язані на міжнародному рівні, що потребує ефективних інструментів для подолання мовного бар'єру.

2. Розвиток генеративних моделей штучного інтелекту. Новітні моделі ШІ, можуть перекладати тексти з урахуванням контексту та культурних особливостей. Це важливо для складних текстів, які вимагають не лише дослівного перекладу, але й адаптації змісту.

3. Потреба в економії часу та ресурсів. Використання генеративного ШІ для перекладу дозволяє значно зменшити витрати часу та коштів порівняно з традиційними методами, особливо при роботі з великими обсягами тексту.

4. Покращення якості автоматизованих перекладів. На відміну від попередніх поколінь машинного перекладу, сучасні генеративні моделі враховують контекст і можуть створювати більш природні та граматично правильні переклади.

5. Етичні та соціальні питання. Використання генеративного ШІ в перекладі також викликає важливі питання, пов'язані з конфіденційністю даних, авторськими правами та потенційною заміною людської праці.

Метою є осмислення перспектив та дослідження особливостей використання генеративного штучного інтелекту як інструмента перекладача.

Досягнення даних завдань є важливим в даній роботі:

1. Визначення поняття генеративного штучного інтелекту
2. Вивчення впливу контексту на переклад
3. Вивчення проблеми неоднозначності у перекладі
4. Етичні й соціальні аспекти використання генеративного ШІ в перекладі
5. Порівняння генеративних моделей з машинним перекладом
6. Вивчити особливості перекладу, виконаного за допомогою генеративного штучного інтелекту та машинного перекладу, зокрема в контексті перекладу ораторського виступу

Об'єктом дослідження є генеративний штучний інтелект та машинний переклад.

Предмет дослідження – використання ГШІ як інструмента перекладу.

Практичне значення цього дослідження полягає в покращенні точності і природності перекладу завдяки здатності моделей враховувати контекст, стиль і культурні особливості, та оптимізації процесів створення перекладу.

Структура кваліфікаційної роботи магістра. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, двох розділів із висновками до кожного з них, висновків до всієї роботи, списку використаних джерел.

У Вступі обґрунтовано вибір теми дослідження, її актуальність, вказано основні завдання, визначено матеріал дослідження та вказано структуру роботи. У Розділі 1 висвітлено теоретичні положення, що є важливими для аналізу поставлених завдань і досягнення мети, вивчаються особливості використання генеративного штучного інтелекту як інструмента перекладу.

У другій частині роботи було досліджено можливості Google Translate і DeepL для перекладу ораторських текстів, зокрема, промови Джона Ф. Кеннеді. Проаналізовано специфіку публічних виступів, їхні риторичні й стилістичні особливості, які створюють складнощі для машинного перекладу.

У ході аналізу літератури з машинного перекладу та штучного інтелекту виявлено ключові тенденції розвитку інструментів автоматизації перекладу, а також проблеми, пов'язані з якістю та адекватністю перекладу текстів.

Результати досліджень підкреслюють важливість міждисциплінарного підходу до вдосконалення технологій перекладу, що включає лінгвістичний, програмний та когнітивний аспекти.

Апробація результатів досліджень роботи відбулась 25 жовтня 2024 року на II Міжнародній науково-практичній конференції студентів та молодих учених «НАУКА В ЕПОХУ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ЗМІН: РЕАЛІЇ, ПЕРСПЕКТИВИ ТА ЦИФРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ». Матеріали конференції були викладені в електронному виданні.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ГЕНЕРАТИВНОГО ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ПЕРЕКЛАДУ

1.1. Генеративний штучний інтелект як нова технологія в лінгвістиці та перекладі.

Генеративний штучний інтелект (ШІ) — це тип штучного інтелекту, який здатний створювати новий контент, включаючи текст, зображення, музику або відео, на основі навчання з існуючих даних. На відміну від традиційних моделей, які виконують конкретні задачі, генеративний ШІ може генерувати нові дані, що виглядають і звучать як оригінальні, імітуючи стиль або закономірності з навчальних наборів. Його застосування охоплює найрізноманітніші сфери: від створення текстів і художніх зображень до генерування музики, відео, архітектурних проєктів, а також наукових і медичних даних. Завдяки своїй здатності не лише обробляти й аналізувати інформацію, а й створювати щось нове, генеративний ШІ вносить принципово новий підхід у роботу з даними та розвиток інновацій.

Однією з найбільш унікальних особливостей генеративного ШІ є його здатність до так званого «творчого відтворення» — він не просто копіює вихідні дані, а може генерувати контент, який має всі ознаки оригінальності й самостійності, водночас відповідаючи певному стилю або естетиці. Це робить генеративний ШІ надзвичайно корисним для створення цифрового мистецтва, дизайну, фільмів та навіть інтелектуальних помічників, що здатні підтримувати природну, людськоподібну комунікацію. Технології генеративного ШІ, зокрема моделі на основі трансформерів, такі як GPT-4, а також генеративні змагальні мережі (GANs), здійснили справжній прорив у здатності комп'ютерів до генерування текстів та зображень, які не відрізняються від тих, що створені людиною [24].

Розвиток генеративного ШІ має також величезний вплив на професійні галузі, зокрема у сфері перекладу, де штучний інтелект здатен створювати високоякісні переклади, враховуючи мовні особливості, культурний контекст і стилістичні вимоги.

У медицині генеративний ШІ здатен створювати синтетичні медичні дані для навчання моделей, не порушуючи конфіденційності пацієнтів, а в науці — генерувати гіпотези або робочі моделі, які в перспективі можуть допомогти в розробці нових рішень і технологій [5]. Крім того, інтеграція генеративного ШІ у бізнес і розробку продуктів дає змогу створювати персоналізовані рекламні кампанії, автоматизовані рішення для обслуговування клієнтів і навіть інтелектуальні системи для підтримки прийняття рішень. Сьогодні генеративний ШІ стає невід'ємною частиною глобальної системи інновацій, сприяючи посиленню міжкультурної комунікації, зниженню мовних бар'єрів і створенню нових видів творчих взаємодій. У міру того як генеративний ШІ продовжує розвиватися, з'являються нові можливості для його використання в інших сферах, таких як освіта, психологія, розробка комп'ютерних ігор, розумні інтерфейси для міст тощо [6].

Основні інструменти автоматизації перекладу:

Lokalisers — цей інструмент спеціалізується на локалізації контенту для різних ринків, враховуючи культурні, мовні та стилістичні особливості. Lokalisers використовується для адаптації вебсайтів, мобільних додатків, програмного забезпечення та маркетингових матеріалів. Платформа дозволяє автоматично перекладати тексти та адаптувати їх під локальні ринки, що значно спрощує процес виходу компаній на нові ринки. Це дозволяє заощадити час і ресурси, зменшуючи потребу в ручному перекладі та адаптації. Інструмент підтримує різні типи контенту, включаючи вебсайти, мобільні додатки, програмне забезпечення та маркетингові матеріали. Це дозволяє підприємствам та компаніям ефективно локалізувати свої продукти та послуги для широкого кола споживачів по всьому світу. Lokalisers також забезпечує функції керування проектами та комунікації між перекладачами та іншими учасниками процесу локалізації, що дозволяє зменшити кількість помилок та підвищити точність перекладу.

Kudos — платформа для локалізації, що забезпечує ефективну співпрацю між перекладачами, редакторами та замовниками. Kudos дозволяє легко інтегрувати

переклади в системи управління контентом (CMS) і автоматизувати рутинні завдання, такі як узгодження термінології чи перевірка якості. Інструмент підтримує широкий спектр форматів файлів, завдяки чому зручний для локалізації цифрових матеріалів.

ChatGPT — генеративна модель штучного інтелекту, створена OpenAI, яка ефективно працює з перекладом завдяки контекстуальному аналізу. ChatGPT здатний обробляти складні конструкції тексту, враховувати тональність і стиль оригіналу. Інструмент використовується для художнього перекладу, роботи з технічними текстами та текстами з багатозначними висловами. Завдяки своїй адаптивності він є зручним вибором для перекладу нестандартних або творчих текстів.

Taia Translations — це хмарний сервіс, який поєднує автоматизовані алгоритми перекладу з можливістю редагування текстів людьми. Taia забезпечує високий рівень точності завдяки використанню штучного інтелекту і підтримує функції для управління проектами, такі як планування, моніторинг якості та контроль термінів. Інструмент підходить для роботи з великими обсягами текстів і є популярним вибором серед корпоративних клієнтів.

Text United — платформа для автоматизації перекладу та локалізації, яка інтегрується з популярними вебплатформами, такими як WordPress і GitHub. Text United дозволяє працювати з технічним контентом, зберігаючи його структуру, і забезпечує співпрацю між членами команди завдяки розподілу завдань. Вбудовані функції для перевірки стилістики, термінології та граматики підвищують якість перекладу.

Copy.ai — інструмент на основі генеративного штучного інтелекту, призначений для створення та адаптації текстів. Copy.ai використовується для перекладу маркетингових текстів, які потребують збереження емоційного та стилістичного контексту. Інструмент також може генерувати тексти з нуля, орієнтуючись на задані ключові параметри, що робить його ідеальним для творчих завдань.

DeepL — один із найточніших інструментів перекладу, що використовує генеративні нейронні мережі. DeepL пропонує природні та контекстуально правильні переклади, що часто перевершують традиційні машинні перекладачі. Він підходить як для професійного, так і особистого використання, підтримуючи численні мови. Інтерфейс зручний для роботи з великими текстами, а також передбачає можливість вибору стилю перекладу.

Google Translate — популярний інструмент машинного перекладу, який підтримує понад 100 мов. Google Translate має функції голосового перекладу, перекладу текстів із зображень і перекладу в реальному часі. Інструмент використовує нейронні мережі, що забезпечують високу швидкість роботи, але якість перекладу може змінюватися залежно від складності тексту.

Bard — штучний інтелект від Google, який орієнтований на генерацію текстів і перекладів. Bard забезпечує глибоке контекстуальне розуміння тексту, допомагаючи з перекладом художніх, технічних і маркетингових матеріалів. Його розвиток активно інтегрується з іншими сервісами Google, що робить його потужним інструментом для широкого кола завдань.

Bing Microsoft Translator — інструмент перекладу від Microsoft, який інтегрується з офісними програмами (Word, Excel та інші). Bing Translator підтримує голосовий переклад, переклад текстів у реальному часі та функції локалізації контенту. Інструмент вдосконалюється завдяки постійній інтеграції з продуктами Microsoft.

"KRY" — шведська компанія, що застосовує перекладацькі інструменти для надання медичних послуг багатомовній аудиторії. Системи, які використовує "KRY", забезпечують точний переклад медичних термінів і сприяють якісній комунікації між лікарями та пацієнтами, які говорять різними мовами.

Однією з найважливіших і найскладніших характеристик, яка дозволяє генеративному ШІ створювати точні та природні відповіді у перекладах, діалогах та

інших завданнях, що вимагають обробки змісту в його повному обсязі, є його здатність підлаштовуватись до **контексту** [6]. Завдяки архітектурі трансформерів, сучасні моделі аналізують текст як послідовність, оцінюючи відносини між словами, фразами і цілими абзацами. Одним із ключових механізмів, який це забезпечує, є механізм уваги, що дає можливість зважувати кожен елемент тексту в залежності від його значення в конкретному контексті. Це дозволяє моделі виділяти найбільш значущі слова чи фрази, ігноруючи менш важливі, що особливо корисно під час перекладу складних речень, адже дає змогу зосередитися на ключовій інформації, а не буквально передавати кожне слово.

Крім того, трансформерні моделі здатні опрацьовувати довготривалий контекст, що дозволяє їм ефективно сприймати великі обсяги тексту і враховувати попередню інформацію, яка була озвучена на початку розмови чи в перших розділах статті. Це робить їх надзвичайно корисними для роботи з текстами значної довжини та ускладненої структури, забезпечуючи послідовність і точність у результатах. Важливою є також можливість ШІ адаптуватися до стилю і тону тексту. Під час навчання на величезних обсягах даних моделі набувають здатності визначати, який саме стиль використовувати, підтримувати формальний чи неформальний тон, враховувати гумористичний або серйозний настрій тексту, що додає автентичності у відповіді та підвищує її релевантність.

У діалогах така адаптація до контексту ще більш актуальна, оскільки ШІ повинен запам'ятовувати попередні репліки й відповідати логічно, створюючи природний і безперервний потік розмови. Успішно застосовуючи принципи контекстуальної пам'яті, діалогові моделі здатні надавати змістовні відповіді, уникаючи відчуття переривчастості, що є характерним для розмов із традиційними системами. Іншою важливою стороною контекстуальної адаптації є здатність ШІ працювати з вузькоспеціалізованою інформацією, як у медицині, техніці або юриспруденції. Це стає можливим завдяки навчанню на спеціалізованих текстових масивах, що дозволяє моделі враховувати термінологію та структуру мови певної

галузі, забезпечуючи високу точність у виконанні завдань, пов'язаних із цими сферами.

Для перекладу контекст має величезне значення, оскільки саме він допомагає правильно передавати зміст і забезпечувати точність у трактуванні оригіналу. Перекладач не може просто замінити слово однією мовою на слово іншою мовою без врахування контексту, оскільки це може призвести до втрати точності або неправильного розуміння змісту.

Лінгвістичний контекст охоплює слова і вирази, що передують і слідує за певним словом чи фразою в тексті. Врахування лінгвістичного контексту допомагає перекладачеві визначити, яке значення має те чи інше слово в конкретному випадку. Наприклад, англійське слово «bank» може означати «фінансову установу» або «берег річки», і тільки контекст допоможе перекладачеві вибрати правильний варіант. Те саме стосується багатозначних слів або фраз, де одне слово може мати різні значення в залежності від того, в якому контексті воно вживається.

Позамовний контекст стосується всього, що не є безпосередньо частиною тексту, але все одно впливає на його розуміння. Це можуть бути культурні, соціальні, політичні чи історичні умови, які визначають, як правильно передати зміст повідомлення. Наприклад, у перекладі літературного твору важливо враховувати культурні особливості обох мов і знайти відповідні аналогії, щоб передати той же емоційний відтінок. У разі перекладу наукових або технічних текстів важливо враховувати термінологію та специфіку галузі, щоб зберегти точність і коректність термінів.

Контекст є також важливим для передачі стилю оригіналу. У художньому перекладі особливо важливо зберегти емоції та атмосферу, які були закладені в текст автором. Для цього перекладач має вміло використовувати контекст, щоб зрозуміти, яке значення та емоційне забарвлення має той чи інший елемент тексту. Наприклад, гумор, сарказм чи іронія можуть бути виражені по-різному в різних культурах, і для

точного перекладу необхідно врахувати контекст, в якому ці елементи використовуються. Загалом, контекст у перекладі не просто допомагає правильно вибирати слова, а й забезпечує точність, природність та емоційну відповідність перекладу оригіналу [11]. Він дозволяє зберегти смислову цілісність тексту.

Проблема **неоднозначності** в перекладі — це одна з найскладніших та найпоширеніших проблем, з якими стикаються перекладачі. Вона стосується ситуацій, коли слово, вираз або ціле речення можуть мати кілька значень, що залежать від контексту, у якому вони використовуються [29]. Мовна неоднозначність є природною властивістю більшості мов, і з нею стикалися ще давні перекладачі. Проте з розвитком мов та їх взаємодії ці проблеми стали набагато більш вираженими.

Одним із найбільш поширених типів неоднозначності є *лексична* неоднозначність. Вона виникає, коли одне й те ж слово або вираз має кілька значень, і вибір правильного варіанту залежить від контексту. Наприклад, англійське слово «bank» може означати фінансову установу, берег річки або сховище інформації — кожен із цих варіантів має своє місце у відповідному контексті. Для того, щоб правильно зрозуміти, яке значення є правильним у конкретному випадку, перекладач повинен не лише розпізнати багатозначність слова, а й глибоко зануритися в контекст, в якому воно використовується. Наприклад, у контексті банківської справи «bank» має на увазі фінансову установу, в той час як у контексті природи або географії це буде «берег річки». Деякі слова можуть мати 5 і більше значень залежно від ситуації. Наприклад, слово «gun» в англійській мові може позначати «бігти», «керувати», «виконувати», «проводити» або «запускати» в залежності від конкретного контексту.

Граматична неоднозначність виникає, коли структура або синтаксис речення дозволяє кілька інтерпретацій. Це особливо актуально в мовах, де порядок слів або використання артиклів і часів суттєво відрізняється від мови перекладу. У таких випадках одна й та ж граматична структура може бути перекладена кількома різними способами. Складність виникає через те, що в інших мовах відсутні чіткі граматичні

індикатори, які допомогли б зробити однозначним такий тип конструкції [29]. Важливо враховувати загальний контекст і, можливо, уточнювати значення під час перекладу. Крім того, граматична неоднозначність виникає через різні правила побудови речень, вживання артиклів, різні часові форми, що можуть суттєво вплинути на переклад.

Культурна неоднозначність є важливим аспектом у вирішенні проблеми неоднозначності в перекладі. Це особливо актуально для міжкультурних перекладів, коли певні слова, ідіоми, вирази або культурні концепти можуть не мати точних відповідників в іншій мові. Культурні реалії, соціальні норми, історичні події або традиції впливають на сприйняття тексту. У випадку міжкультурного перекладу перекладач часто використовує адаптацію або пояснення, щоб зберегти значення і емоційне забарвлення оригіналу, не втрачаючи при цьому його точність [11]. Якщо цього не зробити, є ймовірність, що читач не зрозуміє сенс, а це може призвести до невірної інтерпретації.

Щоб подолати цю проблему, перекладач може застосовувати різні стратегії. Одна з таких стратегій — це адаптація, коли вираз або термін замінюється на культурно або лексично відповідний у цільовій мові. Іноді використовується трансформація, коли перекладач змінює граматичну чи стилістичну структуру тексту, але зберігає основний зміст [29]. У більш складних випадках, коли знайти відповідний термін або вираз неможливо, перекладач може використовувати описовий переклад, щоб пояснити зміст або значення без прямого аналогу.

Генеративний штучний інтелект вирішує проблему неоднозначності у перекладі завдяки використанню глибоких нейронних мереж та складних алгоритмів, здатних враховувати широкі контексти та навчатися на величезних масивах даних. Завдяки цьому ШІ здатен розрізняти значення слів і фраз, навіть коли вони мають кілька варіантів тлумачення, підлаштовуючись до конкретного значення, релевантного в заданому контексті [36]. Контекстуальне розуміння – один із головних елементів у вирішенні питання неоднозначності. Замість простого перекладу слів у

їхньому базовому значенні, ШІ використовує обробку цілих фраз та речень, аби створювати переклади, що відповідають всій послідовності тексту. Це дозволяє йому гнучко обирати серед варіантів значень слів на основі їхнього оточення в реченні та тексті, і таким чином значно покращувати якість перекладу.

Генеративний ШІ навчається на величезних обсягах даних, які включають найрізноманітніші мовні конструкції, фразеологію та культурні особливості. Це навчання допомагає моделі отримати інтуїтивне розуміння значень багатьох виразів у різних контекстах. Завдяки цьому ШІ здатен обирати потрібне значення багатозначних слів навіть у складних текстах, покладаючись на лінгвістичні зв'язки та патерни, виявлені у процесі навчання. Для глибшого аналізу і визначення значень ШІ використовує архітектури трансформерів, такі як GPT і BERT, що ефективно враховують залежності між словами та передбачають зв'язок між їхніми значеннями. Трансформери застосовуються для розгляду широкого контексту і розпізнавання зв'язків між значеннями, що підвищує здатність моделі вирішувати проблеми неоднозначності та створювати змістовні переклади. Моделі ШІ можуть ідентифікувати ідіоми та метафоричні вирази, уникаючи буквального перекладу, які не відповідали б смислу оригіналу. Завдяки навчанню на багатих текстових корпусах, що включають різні культурні й мовні аспекти, ШІ розпізнає, що певні вирази мають приховане значення, і здатен обирати відповідні відповідники, враховуючи тонкі семантичні нюанси. Для роботи у специфічних сферах, таких як наука, медицина або право, ШІ може бути адаптований для обробки текстів певного стилю чи вузької термінології. Це забезпечує розпізнавання особливих значень або фраз, властивих лише конкретним галузям, і мінімізує ризик некоректного перекладу термінів, які мають спеціалізоване значення. Алгоритми штучного інтелекту розроблені для обчислення ймовірності кожного варіанту перекладу. У процесі перекладу ШІ аналізує весь текст, оцінюючи ймовірність того чи іншого значення для кожного неоднозначного слова або виразу. Цей підхід дозволяє моделі вибирати найбільш точний варіант, що відповідає контексту, і таким чином підвищувати точність перекладу. Крім того, генеративний ШІ застосовує методи векторизації для створення

семантичних карт значень слів, що дозволяє йому обробляти й аналізувати зв'язки між словами на глибинному рівні, знаходячи найбільш релевантні відповідники у цільовій мові. Векторизація — це процес перетворення тексту у числові вектори, що представляють значення та зв'язки між словами в багатовимірному просторі. За допомогою цих методів моделі ШІ можуть краще розуміти відмінності в значеннях слів і визначати їхнє найбільш релевантне значення в певному контексті.

Основні *методи векторизації*, які використовуються для перекладу, включають [6]:

1. Word2Vec: Word2Vec є одним із найвідоміших методів векторизації, розроблених для представлення слів як векторів у багатовимірному просторі. Він створює вектори так, що слова зі схожими значеннями розташовані близько один до одного в цьому просторі. Word2Vec працює через два підходи: CBOW (Continuous Bag of Words), де модель прогнозує слово на основі контексту, і Skip-Gram, де модель прогнозує контекстні слова навколо даного слова. Цей метод дозволяє нейронним мережам ШІ розпізнавати семантичні подібності між словами, що дуже корисно для перекладу, особливо в ситуаціях, коли слова мають кілька значень.
2. GloVe (Global Vectors for Word Representation): GloVe — це інший метод векторизації, що створює вектори для слів, розглядаючи їхнє співіснування в тексті. Метод розроблений таким чином, що слова, які часто зустрічаються поруч один з одним у різних контекстах, мають подібні векторні представлення. GloVe комбінує переваги локального контексту та глобальної статистики, що дозволяє моделі отримати глибше розуміння значень слів. Це дуже ефективно для перекладу, оскільки враховуються тонкощі мовного контексту і можливість перенесення значення в іншу мову.
3. FastText: FastText, розроблений Facebook AI Research, розширює векторизацію слів, включаючи аналіз морфем і внутрішньої структури слів. На відміну від Word2Vec, FastText розглядає не лише слово в цілому, але і його складові частини, що дозволяє краще працювати з новими або рідковживаними словами.

Цей підхід дозволяє генерувати більш точні вектори для слів, які можуть не мати еквівалентів у словниках, що робить переклад точнішим для мов із багатою морфологічною структурою.

4. BERT (Bidirectional Encoder Representations from Transformers): BERT є одним з найпотужніших сучасних методів векторизації та аналізу контексту, оскільки він розглядає слова як у попередньому, так і в наступному контексті. Це забезпечує двонаправлене розуміння тексту, яке дозволяє моделі враховувати більш широкий контекст і створювати векторні представлення, чутливі до змін значень слів у різних контекстах.
5. Transformers: Моделі трансформерів, зокрема такі, як GPT, використовують механізм уваги, щоб враховувати важливість кожного слова в контексті цілого речення. Це дозволяє трансформерам створювати дуже точні векторні подання для текстів різної складності.

Переклад *культурних особливостей* є іншим складним аспектом перекладацької роботи, адже культурні реалії, традиції, гумор, соціальні звички та цінності можуть суттєво відрізнятися між мовними групами. Переклад таких особливостей є можливим, але він вимагає не тільки мовної, а й культурної адаптації. Основні складнощі, що виникають у процесі такого перекладу, пов'язані з відсутністю точних еквівалентів для певних понять, які мають сенс лише в межах певної культури. Наприклад, багато ідіом, жартів, історичних або культурних відсилок можуть бути цілком незрозумілими для іншої аудиторії без додаткових пояснень. У таких випадках перекладачам часто доводиться використовувати адаптацію: замість буквального перекладу підбирати схожі культурні елементи у мові перекладу, які матимуть подібний емоційний або смисловий ефект.

Методи перекладу культурних особливостей:

1. Адаптація (локалізація). Це заміна культурно специфічного елемента на більш зрозумілий для цільової аудиторії. Наприклад, якщо в тексті є відсилання до певного свята, яке не має аналогів у культурі мови перекладу, перекладач може

замінити його на місцеве свято зі схожим значенням або функцією. Цей підхід дозволяє зберегти смисл і емоційне забарвлення тексту.

2. Пояснювальний переклад. У деяких випадках перекладачі додають додаткові пояснення, щоб передати значення специфічного культурного елемента. Наприклад, для складних історичних або культурних контекстів іноді до тексту додають короткі примітки чи коментарі. Цей метод особливо корисний у літературних перекладах або при адаптації текстів для освітніх цілей.
3. Транскрипція та транслітерація. Це збереження оригінального написання або звучання терміна, яке супроводжується поясненням або виноскою. Наприклад, імена національних страв, місцевих свят або історичних подій можуть бути залишені в оригінальному вигляді з коротким описом. Такий підхід допомагає зберегти автентичність тексту, і водночас робить його зрозумілим для іноземного читача.

Генеративний штучний інтелект вирішує цю проблему, використовуючи комплекс технологій, що дозволяють йому розпізнавати, інтерпретувати та адаптувати культурно специфічні елементи тексту. Моделі ШІ навчаються на великих текстових корпусах, які охоплюють різні жанри, такі як література, новини, соціальні медіа, що містять культурні відсилки та стилістичні особливості. Це навчання допомагає моделям штучного інтелекту зрозуміти фразеологію, метафори, соціальні норми й інші культурні елементи, притаманні різним країнам і спільнотам, завдяки чому вони здатні розпізнавати культурні особливості та адаптувати переклад, зберігаючи цілісність і зміст оригіналу.

Важливу роль у цьому процесі відіграє контекстуальна векторизація, яка допомагає штучному інтелекту розуміти культурні відмінності в значеннях слів. Наприклад, сучасні методи векторизації, такі як Word2Vec, BERT і трансформери, дозволяють ШІ створювати контекстуальні вектори для слів і фраз, що допомагає йому розпізнавати культурно значущі елементи тексту та обирати відповідні засоби перекладу, які зберігають смисл і відповідають аудиторії цільової мови. Завдяки адаптації та

локалізації ШІ замінює культурні реалії оригіналу на схожі елементи з культури цільової мови, наприклад, святкові традиції, популярні напої або страви, зберігаючи при цьому емоційний вплив тексту.

Штучний інтелект здатний також працювати з ідіомами й метафорами, адаптуючи їх для іншої культури. Моделі ШІ, що використовують трансформери та складні контекстуальні підходи, можуть розпізнавати, коли певні вирази використовуються в переносному значенні, а не буквально. Це дає можливість зберегти оригінальний підтекст, передаючи його відповідним виразом у мові перекладу. Також ШІ здатен моделювати соціальні та культурні контексти, враховуючи стиль тексту, його цільову аудиторію та рівень формальності. Це дозволяє моделі підібрати тон, що відповідає культурним стандартам, уникнувши ризику непорозумінь через різницю в соціальних нормах і правилах ввічливості.

Додаткову інформацію ШІ отримує з даних соціальних мереж та інтерактивних медіа, де культурні аспекти виражаються у вигляді сучасного сленгу, гумору й трендів. Це сприяє адаптації тексту відповідно до поточних культурних контекстів, роблячи його ближчим і зрозумілішим для сучасної аудиторії. Технології зворотного зв'язку дозволяють моделі поступово вдосконалювати свої перекладацькі алгоритми, враховуючи відгуки користувачів[36]. Таким чином, ШІ здатен коригувати переклади, щоб точніше передавати культурні особливості, уникаючи помилок, пов'язаних із нерозумінням локальних реалій.

Аналізуючи культурно обумовлені лексичні та стилістичні нюанси, генеративний ШІ може враховувати різниці у стилістиці, які властиві різним культурам. Це допомагає підібрати текстові еквіваленти, що відповідають традиціям і нормам цільової мови, забезпечуючи високу точність передачі змісту й емоційного забарвлення оригіналу. Завдяки поєднанню цих технологій генеративний ШІ здатен вирішувати проблему перекладу культурних особливостей, зберігаючи автентичність тексту й наближаючи його до культурних реалій іншої аудиторії. Хоча досягнення досконалості у перекладі культурних особливостей залишається

складним завданням, сучасні моделі штучного інтелекту вже демонструють значний прогрес у напрямку адаптації тексту з урахуванням багатогранності культурних контекстів.

1.2. Етичні аспекти використання штучного інтелекту для перекладу

Використання генеративного штучного інтелекту для перекладу справді має глибокі етичні наслідки та ставить перед суспільством ряд етичних викликів, пов'язаних із захистом культурної та мовної ідентичності, правами авторів та перекладачів, а також відповідальністю за точність і безпеку перекладу. Це питання вимагає розробки етичних стандартів, які б забезпечували захист користувачів, підтримували культурне розмаїття та сприяли прозорому й відповідальному використанню технологій.

Проблема точності та ризик дезінформації

Генеративний ШІ, який використовується для перекладу, не завжди забезпечує абсолютно точний результат. Проблема може виникнути особливо в контекстах, де навіть найменше перекручення може мати серйозні наслідки. Наприклад, у правових, медичних або технічних документах невірна інтерпретація термінів або неправильне тлумачення фрази може призвести до юридичних помилок, загрози для здоров'я або навіть людських втрат. Крім того, якщо модель ШІ не врахує специфіку цільової культури, це може спричинити неправильне розуміння важливих культурних чи політичних нюансів, що здатне посилити упередження або неправильно представити наміри автора. Моделі, які працюють з масивами даних, нерідко також містять помилки через неповноту чи неточність даних, що може підвищувати ризик дезінформації.

Стереотипізація та культурне знецінення

Моделі ШІ навчаються на величезних обсягах тексту, що включає як нейтральний, так і потенційно упереджений контент. У процесі генерації текстів і

перекладів вони можуть відтворювати усталені культурні стереотипи, оскільки дані навчання часто відображають загальноприйняті, але не завжди точні або справедливі погляди. Наприклад, моделі можуть автоматично застосовувати стереотипні описи для різних етнічних груп, гендерів або соціальних категорій, якщо такі зустрічаються в текстах, на яких вони навчалися. Це підсилює знецінення культурних особливостей, замість того, щоб передавати їхню багатогранність і глибину. Якщо ШІ-перекладачі в своїй роботі підтримують спрощені або застарілі культурні образи, це може зміцнювати негативні стереотипи та перешкоджати розвитку міжкультурного розуміння.

Захист інтелектуальних прав та авторства

Переклад текстів, зокрема літературних творів, наукових статей або художніх матеріалів, завжди включає питання інтелектуальної власності. Використання генеративного ШІ у перекладі породжує питання авторства: кому належить результат перекладу — власникам оригіналу, компанії-розробнику ШІ, чи користувачу, який замовив переклад? Ці питання набувають особливої актуальності для текстів, захищених авторським правом. Якщо штучний інтелект створює переклад, який є похідним від оригіналу, то з юридичної точки зору це може викликати спірні ситуації, оскільки правовий статус перекладу залишається невизначеним у багатьох країнах. Це ставить під загрозу права авторів і перекладачів, створюючи потенційні конфлікти у сфері інтелектуальної власності [25].

Економічний вплив на ринок праці

Автоматизація процесу перекладу за допомогою ШІ може значно скоротити потребу в людських перекладачах. Особливо це стосується перекладачів, які виконують рутинні або стандартизовані завдання, наприклад переклад вебсайтів або технічних текстів. Це може призвести до суттєвого зменшення робочих місць у галузі перекладу, а отже, і доходів для фахівців, які втратять конкурентоспроможність через автоматизацію. Хоча висококваліфіковані перекладачі з унікальними знаннями в

галузях, де потрібна глибока експертиза, ймовірно, залишаться затребуваними, менш кваліфіковані спеціалісти можуть опинитися у скрутному становищі. Економічний вплив такої трансформації на ринок праці може спричинити посилення нерівності та зростання безробіття серед перекладачів.

Конфіденційність і безпека даних

Перекладацькі моделі ШІ для покращення результатів використовують великі обсяги даних, що можуть містити конфіденційну або приватну інформацію. Використання цих даних у процесі перекладу створює ризик витоків або випадкового розголошення інформації, якщо відповідні заходи безпеки не були вжиті. Це особливо критично для галузей, де конфіденційність є пріоритетом, як-от правові, медичні або фінансові послуги [25]. Наприклад, у випадках перекладу контрактів або медичних записів з використанням ШІ існує ризик розкриття персональних даних, якщо ці документи обробляються або зберігаються неналежним чином [18]. Це порушення може викликати юридичні наслідки, підриваючи довіру до систем ШІ і викликаючи занепокоєння щодо захисту персональної інформації.

Відповідальність за зміст і наслідки перекладу

Автоматичний переклад тексту за допомогою генеративного ШІ ставить питання відповідальності за його зміст. Якщо перекладений текст містить неточності або завдає шкоди, складно визначити, хто несе відповідальність за наслідки: розробники моделі, кінцеві користувачі чи сам штучний інтелект. Це є особливо важливим у випадках, коли неправильний переклад призводить до соціальних або фінансових втрат [25]. Питання відповідальності стає проблемним через складність визначення ступеня контролю над процесом перекладу та рівня участі кожної зі сторін у створенні кінцевого тексту. Це викликає необхідність формування чітких політик і стандартів, які б визначали відповідальність за етичні наслідки використання ШІ в перекладацькій сфері.

Ерозія мовного та культурного розмаїття

Моделі ШІ, створені на основі великих мовних корпусів, часто схильні до уніфікації мовних стандартів і стилістичних особливостей. Внаслідок цього переклади, які генерує ШІ, можуть втрачати оригінальні стильові елементи текстів, набуваючи більш стандартизованого та нейтрального вигляду. Це може негативно впливати на мовне та культурне розмаїття, особливо якщо система навчена на домінуючих мовах і культурах. Така уніфікація посилює ризик того, що стилістичні відмінності менш поширених мов або діалектів будуть поступово зникати, оскільки вони не будуть належним чином відображені в автоматичних перекладах. Це зменшує різноманітність засобів виразності та потенційно ставить під загрозу збереження культурної спадщини.

1.3. Порівняльна характеристика перекладу з використанням генеративного ШІ та машинного перекладу.

Технологічні основи та методи навчання моделей суттєво розрізняють традиційний машинний переклад і генеративний ШІ, визначаючи їхні можливості, обмеження та сфери застосування.

Традиційний машинний переклад (МП) базується на двох основних підходах: статистичному та нейронному [21]. Ранні методи МП здебільшого спиралися на лінгвістичні правила та словники, але згодом перейшли до статистичних методів. Наприклад, статистичний машинний переклад (SMT) використовує величезні двомовні корпуси для аналізу відповідності між фразами на різних мовах, на основі ймовірності. Система обчислює найімовірніші варіанти перекладу фраз або слів на основі їхньої частоти в корпусах. Цей підхід добре працює з короткими, часто

вживаними фразами, але в нього є обмеження, оскільки SMT не завжди враховує довготривалий контекст або складні граматичні конструкції.

З появою нейронного машинного перекладу (NMT) значно підвищилася якість перекладів. NMT базується на нейронних мережах, здатних аналізувати та моделювати контекстні зв'язки між словами. Нейронні моделі навчаються на великих обсягах паралельних текстів та використовують рекурентні нейронні мережі (RNN) [17], або, в сучасних системах, трансформери (архітектуру, що дала новий імпульс якості перекладу). Однак і ці моделі залежать від наявності паралельних корпусів для кожної пари мов, що обмежує їхню здатність ефективно перекладати менш поширені мови або спеціалізовані тематики, для яких бракує даних.

Генеративний ШІ використовує великі мовні моделі, такі як GPT (Generative Pretrained Transformer) або інші трансформерні архітектури, які навчаються на різноманітних текстових корпусах з Інтернету, книжок, новин, соціальних мереж та інших джерел. Завдяки цьому генеративні моделі здатні працювати з мовними даними більш гнучко, ніж традиційні системи машинного перекладу. Оскільки вони навчаються не лише на паралельних текстах, а й на текстах з величезного спектру тем і жанрів, такі моделі можуть розпізнавати та відтворювати різні стилі, тональності та культурні нюанси. Це дозволяє їм прогнозувати значення, ґрунтуючись на широкому контексті, що особливо важливо для текстів, які потребують адаптації до стилю або аудиторії.

Також варто зазначити, що генеративні моделі працюють інакше з контекстом: вони здатні «пам'ятати» велику частину попереднього тексту завдяки механізмам уваги [18], зберігаючи більше даних про контекст, ніж нейронні перекладачі на основі SMT або NMT. Це дозволяє уникати розірваності перекладу, особливо у великих текстах, де важливо дотримуватися загальної структури та стилю.

Машинний переклад, навіть на основі NMT, залишається ефективним для простих, стандартизованих текстів, де менше потреби в інтерпретації чи адаптації до контексту. Він надає швидкий і економний переклад, який підходить для рутинних

завдань. Однак через залежність від паралельних корпусів та обмеженість контексту його переклади можуть виявлятися занадто буквральними або неприродними.

Генеративний ШІ, навпаки, не обмежений паралельними корпусами і може забезпечити більш гнучкий переклад, здатний адаптуватися до стилістичних та культурних вимог. Однак його впровадження потребує значних обчислювальних ресурсів та постійного моніторингу, особливо коли мова йде про спеціалізовані тексти, які вимагають високої точності. Здатність до адаптації та обробки контексту відрізняє традиційний машинний переклад і генеративний штучний інтелект, коли йдеться про переклад текстів, що містять складні або неоднозначні фрази.

Традиційні системи машинного перекладу на основі статистичних або нейронних моделей мають обмежену здатність до обробки контексту. У ранніх підходах, таких як статистичний машинний переклад, системи працювали з окремими фразами, що часто призводило до перекладів, які не враховували попередні або наступні речення. Система просто знаходила найімовірніший переклад для кожної фрази, не враховуючи контекст або загальний зміст тексту [21]. Унаслідок цього SMT-переклад мав тенденцію бути фрагментованим, що ускладнювало розуміння тексту, особливо в довгих реченнях або абзацах.

З появою нейронного машинного перекладу здатність систем працювати з контекстом значно зросла. Нейронні моделі, зокрема ті, що використовують архітектуру трансформерів [17], можуть аналізувати слова в реченні як сукупність і враховувати зв'язки між ними. Моделі NMT здатні враховувати певний контекст у межах одного речення, що суттєво покращує якість машинного перекладу порівняно зі статистичними моделями. Проте контекст за межами речення залишається важким завданням для таких систем, тому переклади довших текстів можуть втрачати узгодженість або відображати непослідовності у використанні певної термінології чи стилю.

Генеративний штучний інтелект, навпаки, демонструє значні переваги у врахуванні контексту. Моделі, такі як GPT та інші великі мовні моделі, здатні зберігати

інформацію про попередні слова та речення завдяки архітектурі трансформера, яка використовує механізми уваги. Ці механізми дозволяють моделі приділяти більше уваги певним частинам тексту, допомагаючи їй краще зрозуміти загальний контекст. Така архітектура дозволяє моделям пам'ятати попередній контекст і враховувати його під час перекладу. Наприклад, модель може враховувати значення слів, що з'явилися кілька речень тому, і застосовувати цю інформацію в подальших перекладах.

Для генеративного ШІ особливо цінним є здатність не лише розуміти контекст на рівні окремих слів чи фраз, але й адаптуватися до стилю тексту, враховуючи різні нюанси, зокрема соціальні та культурні відтінки. Наприклад, генеративна модель може ідентифікувати, що певний текст написано у формальному стилі, й адаптувати переклад відповідним чином, зберігаючи тональність оригіналу. Також така модель здатна враховувати довготривалий контекст у межах одного тексту, що забезпечує узгодженість та зв'язність перекладу на рівні всього документа, а не лише окремих фраз або речень. Генеративні моделі здатні частіше правильно обирати значення слова завдяки здатності обробляти широкий контекст і «пам'ятати» попередній текст. Попри значні досягнення генеративного ШІ у врахуванні контексту, навіть ці моделі мають свої обмеження. Наприклад, для складних текстів, які містять багато культурних відсилань або вузькоспеціалізованої термінології, якісне врахування контексту досі є викликом. Хоча генеративний ШІ показує відмінні результати в загальних темах, у деяких випадках може знадобитися додаткове тренування або корекція результатів перекладу. Проте генеративний ШІ має значну перевагу над традиційними методами машинного перекладу у врахуванні контексту, що робить його більш придатним для завдань, де необхідно зберегти зв'язність, стилістичну єдність та відповідність перекладу культурним особливостям тексту.

Методи машинного перекладу здебільшого фокусуються на лексичній та граматичній точності при перекладі між мовами. Проте більшість з цих систем не можуть повною мірою врахувати культурні відмінності між мовами. Навіть сучасні нейронні моделі не завжди можуть гнучко адаптувати переклад до культурних особливостей. Наприклад, при перекладі гумору, метафор або образних виразів між мовами вони

можуть втрачати точність, адже що для однієї культури є популярним виразом чи ідіомою, для іншої є незрозумілим або не має аналогів. Система, що перекладає на базі NMT, також може вибирати найбільш очевидне лексичне значення[21], не враховуючи важливість культурного контексту, що може призвести до втрати змісту або звучання тексту.

Генеративний ШІ і культурна адаптація

Генеративний штучний інтелект, з іншого боку, має значно більші можливості для адаптації до культурних особливостей завдяки своїм здатностям до обробки контексту та генерації більш гнучких і точних перекладів. Генеративні моделі, такі як GPT, навчаються на величезному обсязі текстів з різних джерел і можуть враховувати не тільки граматичні правила, але й культурні, соціальні, а також контекстуальні аспекти мови. Це дозволяє цим моделям бути більш адаптивними до специфічних умов.

Наприклад, генеруючи переклад, ШІ може враховувати відомі культурні практики, такі як національні свята, традиції або звичаї, і відповідно коригувати текст, щоб він відповідав очікуванням цільової аудиторії. Таким чином, генеративний ШІ здатний не лише правильно передавати інформацію, але й адаптувати її відповідно до культурного контексту. Моделі можуть пропонувати варіанти перекладу, що зберігають значення й водночас відображають культурні традиції чи сучасні норми спілкування.

Зокрема, генеративний ШІ може бути налаштований для виявлення культурно специфічних нюансів. Наприклад, деякі форми ввічливості чи ієрархії, що використовуються в одній культурі, можуть бути відсутні або мати інші норми в іншій. Генеративний ШІ здатний адаптувати рівень формальності в тексті залежно від культурних стандартів. Генеративні моделі можуть виявляти і розуміти культурно специфічні вирази й пропонувати адекватні еквіваленти для цільової мови. ШІ також може адаптувати текст таким чином, щоб він був зрозумілим для цільової аудиторії, враховуючи особливості соціокультурного контексту. Наприклад, переклад фільму

або книги може містити зміни в описах продуктів, місць чи подій, які можуть бути не зрозумілими аудиторії в іншій країні.

Поліпшення точності машинного перекладу потребує оновлення бази даних та підлаштування алгоритмів на основі нових двомовних корпусів. Результати можуть значно варіюватися в залежності від якості та кількості навчальних даних, що вимагає значних ресурсів і часу для їхнього збору та оновлення. Генеративний ШІ легше оновлювати завдяки його здатності самостійно засвоювати нові знання. Оскільки великі мовні моделі не обмежені двомовними корпусами, вони можуть покращуватися, працюючи на великих обсягах різнопланових даних, включаючи новини, літературу чи академічні статті, що дозволяє швидко адаптуватися до змін у мові.

Висновки до розділу 1

Генеративний штучний інтелект значно розширює можливості перекладу, дозволяючи забезпечити високий рівень точності, адекватності та стислості у порівнянні з традиційними методами машинного перекладу. Завдяки здатності генерувати природні, зв'язні та граматично правильні фрази, генеративний ШІ допомагає зберігати значення і стиль оригінальних текстів, забезпечуючи більше людяний та адаптований переклад, який враховує контекст, культурні та емоційні аспекти.

Однією з ключових переваг використання генеративного ШІ в перекладі є його здатність до адаптації. Моделі, на основі яких працює сучасний генеративний ШІ, мають потужні механізми для аналізу контексту та збереження консистентності при перекладі на більші відстані, навіть через абзаци та розділи тексту. Це дозволяє усувати проблеми, які виникали при використанні більш традиційних машинних

методів, де контекст не завжди був правильно врахований. Завдяки гнучкості в генерації тексту, ці моделі здатні не лише коректно перекладати терміни та фрази, а й адаптувати їх до культурних особливостей, що особливо важливо для специфічних жанрів текстів, таких як реклама, література чи медіа.

Етичні питання, такі як захист прав інтелектуальної власності, прозорість процесу перекладу та етичні наслідки автоматизації перекладацької діяльності, також залишаються важливими аспектами, що потребують уваги. Технології перекладу повинні враховувати не лише технічну сторону процесу, а й етичний контекст, забезпечуючи баланс між автоматизацією та відповідальністю.

Генеративний штучний інтелект має великий потенціал для розвитку перекладацької сфери, але для досягнення оптимальних результатів потребує постійного моніторингу та вдосконалення.

РОЗДІЛ 2 ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДУ ЗА ДОПОМОГОЮ ГЕНЕРАТИВНОГО ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА МАШИННОГО ПЕРЕКЛАДУ

Практична частина роботи присвячена аналізу перекладів текстів за допомогою генеративного штучного інтелекту та систем машинного перекладу. Аналіз трієздійснюється в кілька етапів. Спочатку для кожної частини тексту виконується переклад за допомогою обраних інструментів – генеративного штучного інтелекту DeepL та системи машинного перекладу Google Translate. Далі результати перекладу оцінюються за такими критеріями: точність передачі змісту, адекватність відтворення стилістичних і структурних характеристик оригіналу, коректність лексичного добору та збереження контексту. Для кожної частини тексту фіксуються окремі спостереження, які демонструють специфіку роботи кожного інструменту в умовах різного стилістичного й тематичного навантаження.

Особлива увага приділяється не лише виявленню сильних і слабких сторін кожного підходу до перекладу, але й порівнянню результатів перекладу між різними інструментами для кожного тексту. Аналізується точність передачі значення, збереження стилістичних особливостей, а також способи обробки складних конструкцій і культурно специфічних елементів. Таке дослідження дозволяє формувати об'єктивні висновки щодо відповідності перекладів очікуваним стандартам для кожного стилю тексту. Результати аналізу також дають змогу визначити напрями вдосконалення цих інструментів і можливі обмеження їх використання в практичній діяльності.

2.1. Типологія помилок у перекладі

Згідно досліджень А.Гудманяна та А. Брай, можна виділити наступні основні типи помилок у перекладі [3, 95]:

1. Термінологічні помилки

Ці помилки виникають, коли перекладач чи автоматизована система неправильно перекладає спеціалізовані терміни, що є важливими для точності та правильності перекладу в конкретній галузі (наука, медицина, техніка тощо). Наприклад, термін, який є однозначним, може бути переведений як загальний синонім, що призводить до спотворення значення.

2. Змістові помилки

Змістові помилки виникають, коли переклад не відповідає змісту оригінального тексту. Це може статися через погану адаптацію або через невірне розуміння

контексту машинним перекладачем. Змістові помилки можуть виникати через багатозначність слів, неправильне інтерпретування фраз або недостатнє врахування культурних чи контекстуальних особливостей мови.

3. Стилiстичнi помилки

Стилiстичнi помилки виникають, коли переклад не вiдповiдає стилю оригiнального тексту. Це може бути неадекватне використання формулювань або неправильний вибiр засобiв виразностi (наприклад, офiцiйний текст перетворюється на неформальний).

4. Лексичнi помилки

Лексичнi помилки включають неправильний вибiр слiв або фраз, що можуть призвести до втрати точностi у перекладi. Це може статися через помилки у виборi синонiмiв, неправильне застосування словникових значень, або коли перекладач не враховує, чи слово має певну коннотацiю у рiзних мовах. Лексичнi помилки можуть також виникати через калькування, коли дослiвний переклад фрази або iдiоми з однiєї мови не є адекватним в iншiй.

5. Граматичнi помилки

Граматичнi помилки виникають через неправильне використання граматичних структур, таких як вiдмiнювання, дiєвiдмiнювання, погодження мiж пiдметом i присудком тощо. Це може бути наслiдком вiдмiнностей мiж граматичними системами мов, коли перекладач не враховує, як правильно будуються речення в мовi перекладу. Граматичнi помилки можуть також проявлятися в неправильному порядку слiв у реченнi, помилках у часах, використаннi артиклiв або iнших граматичних елементiв.

2.2. Характеристика стилю ораторських текстів

Ораторський стиль являє собою сукупність риторичних навичок і якостей, що дають змогу ефективно доносити інформацію до аудиторії. Він зародився в Стародавній Греції і відтоді став важливим інструментом у різних сферах життя. Публіцистичні тексти мають особливу стилістику, яка визначається їхньою основною метою – впливати на читача чи слухача через інформаційний, емоційний і переконливий компоненти. Вони відіграють важливу роль у комунікації, поширюючи ідеї, формуючи суспільну думку та стимулюючи певні дії. Мова публіцистичних текстів поєднує логічність викладу з емоційністю. Часто використовуються риторичні засоби, такі як риторичні питання, заклики, вигуки й антитези, які посилюють емоційний вплив на аудиторію. Яскраві метафори й порівняння додають тексту образності й полегшують сприйняття складних ідей, а епічність і піднесеність підкреслюють важливість теми. Важливими також є лаконічність і структурованість тексту: чіткий поділ на вступ, основну частину й висновок забезпечує ефективну передачу інформації, тоді як паралелізми та повтори акцентують ключові ідеї.

При перекладі публіцистичних текстів виникають виклики, пов'язані зі стилістичними й культурними особливостями оригіналу. Одним із головних завдань перекладача є збереження стилістики тексту, включаючи піднесений тон, емоційність і риторичні прийоми, що іноді вимагає адаптації метафор або створення нових аналогів. Особливу увагу слід приділяти культурним реаліям, адже посилання на історичні події, культурні явища чи соціальні реалії можуть потребувати локалізації або роз'яснення. Не менш важливо забезпечити точність добору еквівалентів, які зберігають емоційне забарвлення тексту. Збереження експресивності та сили переконання також є ключовими завданнями, що передбачає відтворення риторичних прийомів і структури оригіналу. Окрім цього, адаптація тексту до потреб аудиторії перекладу гарантує, що текст залишиться ефективним і зрозумілим у новому культурному контексті. Завдяки гармонійному поєднанню точності змісту,

стилістичної адекватності та природності мови перекладу публіцистичний текст може зберігати як інформативний, так і емоційний вплив.

Ораторські тексти вирізняються особливою динамікою, адже вони створені для публічного проголошення і покликані впливати на слухачів у момент виголошення. Основними ознаками таких текстів є експресивність, ритмічність і персоналізація. Ораторські промови зазвичай орієнтовані на живу аудиторію, тому в них важливі чітка структура, послідовність аргументації й здатність утримувати увагу слухачів. Ці тексти використовують широкий спектр стилістичних засобів, таких як пафос, повтори, емоційно забарвлені епітети, алюзії та риторичні питання, які допомагають встановити емоційний контакт із аудиторією. Часто промови звертаються до універсальних цінностей, таких як свобода, справедливість, солідарність, що робить їх резонансними для широкої аудиторії. Ораторські тексти мають підвищену емоційність, а від оратора очікується майстерне володіння інтонацією, жестами та темпом мови, що посилює вплив слів на слухачів.

2.3. Особливості GoogleTranslate та DeepL як інструментів перекладу

Google Translate є глобальною платформою перекладу, розробленою корпорацією Google, яка надає користувачам доступ до багатомовних текстових, голосових та візуальних перекладів. Вперше запущений у 2006 році, цей інструмент став революційним у сфері перекладу завдяки своїй доступності, масштабованості та інноваційним технологіям, що постійно вдосконалюються. Google Translate підтримує понад 130 мов, що робить його важливим інструментом для подолання мовних бар'єрів у глобалізованому світі.

Спочатку Google Translate базувався на статистичному машинному перекладі (SMT), методі, що полягав у аналізі великих обсягів двомовних текстів для виявлення закономірностей та побудови перекладів. Цей підхід був проривним на той час, але

мав суттєві обмеження. Наприклад, система часто створювала дослівні переклади, ігноруючи контекст або стилістичні особливості мови. Згодом, у 2016 році, Google перейшов на технологію нейронного машинного перекладу (NMT), яка враховує контекст тексту, роблячи переклади більш природними та точними.

Google Translate надає користувачам широкий спектр можливостей для роботи з текстами. Основною функцією є текстовий переклад, який дозволяє швидко перекладати текстові матеріали будь-якої складності. Інструмент також підтримує переклад голосових повідомлень, документів, вебсторінок і навіть тексту на зображеннях, що стало можливим завдяки інтеграції з Google Lens. Додатково доступні функції перекладу в режимі офлайн, де користувачі можуть завантажувати мовні пакети для роботи без підключення до Інтернету, що є важливим для подорожей або роботи в умовах з обмеженим доступом до мережі.

Популярність Google Translate зумовлена його доступністю та багатофункціональністю. Інструмент є безкоштовним для особистого використання і доступний через вебінтерфейс, мобільні додатки для iOS і Android, а також API для інтеграції в бізнес-рішення. Він активно використовується у сфері освіти, де студенти можуть швидко перекладати навчальні матеріали, у туризмі для спілкування з місцевими жителями, а також у бізнесі для перекладу ділових документів чи вебконтенту.

Ключовою перевагою Google Translate є його інтеграція з іншими сервісами Google, такими як Google Search, Gmail і Google Docs. Це дозволяє користувачам перекладати тексти безпосередньо в середовищі, де вони працюють, забезпечуючи безперервний і зручний досвід. Наприклад, користувачі можуть перекладати вміст вебсторінок у браузері Google Chrome одним натисканням кнопки.

Основні функції:

- Переклад тексту: дозволяє перекладати текст із будь-якого введеного джерела, включно з документами, вебсторінками або електронною поштою.
- Переклад у реальному часі: інтегрований з Google Lens, інструмент здатен перекладати текст на зображеннях чи у відеопотоках, наприклад, дорожні знаки або меню.
- Голосовий переклад: підтримує розпізнавання мовлення, що дозволяє перекладати вхідні голосові повідомлення, забезпечуючи багатомовну комунікацію.
- Режим офлайн: користувачі можуть завантажувати мовні пакети для перекладу без підключення до Інтернету.
- Переклад документів: дозволяє завантажувати файли різних форматів, таких як PDF або Word, для автоматизованого перекладу.
- Інтеграція з іншими сервісами: Google Translate працює у зв'язці з такими продуктами, як Google Search, Gmail і Google Docs, для забезпечення безперервного досвіду користувача.

Ключові компоненти роботи:

- Обробка даних: Google Translate навчається на великих корпусах текстів, зіставляючи мільярди перекладених фраз із різних джерел, таких як книги, вебсайти та офіційні документи.
- Алгоритми перекладу: система спочатку розпізнає структуру мови, а потім обчислює найбільш імовірний переклад.
- Контекстуальний аналіз: модель визначає загальний зміст тексту, щоб уникнути буквальних перекладів там, де вони недоречні.

Інноваційність Google Translate визначається постійним впровадженням нових функцій та оновлень. Зокрема, використання передових алгоритмів глибокого навчання та трансформер-моделей дозволяє системі не лише генерувати точні переклади, але й адаптувати їх до стилістики оригінального тексту. Це особливо

важливо для перекладу художніх текстів, ораторських виступів або технічної документації.

Таким чином, Google Translate є не лише інструментом перекладу, але й важливим технологічним досягненням, яке змінює спосіб, у який люди взаємодіють через мовні бар'єри. Його простота у використанні, широка функціональність і постійний розвиток роблять цей сервіс одним із провідних рішень у сфері перекладу, який продовжує вдосконалюватися відповідно до вимог сучасного світу.

DeepL здобув популярність завдяки високій точності та природності перекладів. Компанія DeepL GmbH, розташована в Кельні, Німеччина, запустила цей сервіс у 2017 році, і він швидко став конкурентом для таких гігантів, як Google Translate та Microsoft Translator. Основною перевагою DeepL є його здатність враховувати стилістику та контекст, завдяки чому переклади більш схожі на ті, що створені людиною. DeepL використовує передові алгоритми перекладу, які базуються на багатопарових нейронних мережах. Це дає змогу інструменту генерувати високоякісні переклади, які враховують не лише граматичну структуру, але й стилістичні нюанси мови.

На момент запуску DeepL підтримував лише кілька європейських мов, проте компанія постійно розширює список доступних мов, охоплюючи дедалі більше регіонів. Сьогодні сервіс підтримує переклад понад 30 мов і продовжує вдосконалювати якість перекладів завдяки впровадженню нових технологій та аналізу користувацьких даних.

Однією з ключових функцій DeepL є його здатність перекладати як окремі слова чи фрази, так і великі тексти чи документи. Переклад документів підтримує формати Microsoft Word (.docx) та PowerPoint (.pptx), зберігаючи початкове форматування. Інструмент також пропонує налаштування стилю перекладу, що дозволяє адаптувати результат відповідно до вимог конкретного тексту — наприклад, для наукових статей, маркетингових матеріалів чи юридичних документів.

DeepL доступний через вебсайт, додатки для Windows і macOS, а також мобільні додатки для iOS і Android. Крім того, компанія пропонує API для інтеграції у бізнес-рішення, що дозволяє компаніям автоматизувати переклад текстів і документів у своїх робочих процесах. Важливою особливістю є те, що DeepL приділяє велику увагу конфіденційності даних: перекладені тексти не зберігаються після обробки, що робить сервіс привабливим для використання в чутливих сферах, таких як юриспруденція чи медицина.

Одним із найважливіших елементів успіху DeepL є його інтуїтивний і простий у використанні інтерфейс. Навіть користувачі без технічного досвіду можуть легко працювати із сервісом завдяки зрозумілому дизайну та доступним поясненням функцій. Це робить DeepL корисним інструментом як для індивідуальних користувачів, так і для корпоративних клієнтів.

Основні функції:

- Переклад тексту: Головна функція DeepL — це переклад текстів з однієї мови на іншу. Інструмент підтримує понад 30 мов, включаючи англійську, німецьку, французьку, іспанську, італійську, польську та інші. DeepL автоматично визначає мову оригіналу або дозволяє користувачу вибрати мову вручну.
- Переклад документів: DeepL дозволяє користувачам завантажувати та перекладати цілі документи, зберігаючи їх початкове форматування. Підтримуються формати .docx, .pptx, .pdf. Ця функція особливо корисна для бізнес-користувачів та професіоналів, які мають справу з великими текстами, що містять графіку чи таблиці.
- Інтерфейс для редагування перекладу: Після того як DeepL виконає переклад, користувач може редагувати отриманий текст, змінюючи окремі слова чи фрази, щоб покращити переклад або зробити його більш точним. Це забезпечує додаткову гнучкість і дозволяє коригувати переклад відповідно до специфічних потреб.

- Підтримка стилістичних налаштувань: DeepL дозволяє вибирати стиль перекладу. Це дає змогу адаптувати переклад до конкретної ситуації — наприклад, для більш формального чи неформального тону. Така функція особливо корисна для перекладу текстів, де важливо зберегти певний стиль, наприклад, юридичних чи технічних документів.
- Інтеграція API: Для бізнес-клієнтів і розробників доступна функція API, що дозволяє інтегрувати DeepL у різні додатки чи платформи. Це дає змогу автоматизувати переклад текстів безпосередньо в робочі процеси компаній, наприклад, для перекладу вебсайтів, інтерфейсів програм або документів.
- Доступ до преміум-функцій: Для користувачів, які потребують ще більшого рівня точності та функціональності, DeepL пропонує платні версії — Pro та API-підписки. Вони дозволяють отримати доступ до додаткових можливостей, таких як переклад більшого обсягу тексту за раз та можливість перекладу більшої кількості документів.
- Конфіденційність і безпека: DeepL приділяє велику увагу захисту даних своїх користувачів. Як у безкоштовній, так і в платних версіях тексти та дані користувача не зберігаються після перекладу, що робить сервіс безпечним для перекладу конфіденційної інформації.

DeepL часто обирають за його переваги у точності й контекстуальності, які особливо помітні у складних текстах з великою кількістю ідіом, метафор чи специфічної термінології. Багато оглядів і порівняльних тестів підтверджують, що DeepL демонструє кращу якість у порівнянні з іншими інструментами, особливо у європейських мовах.

Завдяки високій точності, конфіденційності та підтримці багатьох функцій, DeepL став одним із найважливіших інструментів для професійних перекладачів, студентів, науковців та компаній. Його постійний розвиток і орієнтація на якість перекладу забезпечують йому міцну позицію на ринку інструментів машинного перекладу.

2.4. Порівняльний аналіз текстів перекладу John F. Kennedy's Inaugural Address

Інавгураційна промова Джона Ф. Кеннеді, виголошена 20 січня 1961 року, стала однією з найвідоміших і найвпливовіших у політичній історії США. Вона ознаменувала початок його президентства і задала тон його адміністрації, спрямованій на єдність, глобальну відповідальність і прогрес. Промова була створена в тісній співпраці Кеннеді зі спічрайтером Тедом Соренсеном, хоча президент сам активно брав участь у її написанні. Стиль промови відзначався лаконічністю і силою риторики.

Кеннеді звернувся до американців із закликом до єдності, патріотизму і громадянської відповідальності. Він також звернув увагу на глобальну відповідальність США, підкресливши необхідність міжнародного співробітництва у боротьбі з бідністю, захисті свободи та забезпеченні миру. Кеннеді наголосив на готовності Америки будь-якою ціною захищати демократичні цінності, закликавши до солідарності у протистоянні тиранії. Водночас він висвітлив роль науки як засобу для поліпшення життя людства і наголосив на необхідності уникати її використання у руйнівних цілях.

Серед присутніх були попередні президенти Гаррі Трумен і Дуайт Ейзенхауер, віце-президент Ліндон Джонсон, а також десятки тисяч глядачів. Кеннеді, перший президент США, що народився у XX столітті, став символом зміни поколінь у владі. Його молодість і харизматичність контрастували зі старшим поколінням політиків, що створювало атмосферу надії та оновлення.

Ця промова закарбувалася в історії як символ оптимізму та рішучості. Її ключові ідеї – відповідальність громадян за свою країну, важливість міжнародної солідарності та віра у силу людського розуму – залишаються актуальними й сьогодні. Кеннеді надихнув своїх співвітчизників і весь світ не лише словами, але й прикладом, з яким американці продовжували будувати майбутнє у надзвичайно складний період

Холодної війни. Ораторські промови мають певну ритмічну та логічну структуру, де кожна частина служить для досягнення конкретної мети, наприклад, привернення уваги, виклик емоцій або підсумок викладеної теми. Розділення на частини допомагає краще зрозуміти, як такі структурні елементи можуть впливати на переклад. Тому текст промови для аналізу було розділено на 5 логічних частин.

Таблиця 2.1 Вступ і передача естафети нового покоління

Original text	Google Translate	DeepL
1. Vice President Johnson, Mr. Speaker, Mr. Chief Justice, President Eisenhower, Vice President Nixon, President Truman, Reverend Clergy, fellow citizens:	Віце-президент Джонсон, пане спікер, пане головний суддя, президент Ейзенхауер, віце-президент Ніксон, президент Трумен, преподобне духовенство, співгромадяни:	Віце-президент Джонсон, пан спікер, пан голова Верховного суду, президент Ейзенхауер, віце-президент Ніксон, президент Трумен, преподобне духовенство, співгромадяни:
2. We observe today not a victory of party but a celebration of freedom-- symbolizing an end as well as a	Сьогодні ми спостерігаємо не перемогу партії, а свято свободи, що символізує як кінець, так і початок, що	Ми спостерігаємо сьогодні не перемогу партії, а свято свободи, що символізує кінець і початок, що

beginning-- signifying renewal as well as change. 3. For I have sworn before you and Almighty God the same solemn oath our forbears prescribed nearly a century and three-quarters ago.	означає як оновлення, так і зміни. <i>Бо я поклявся перед вами та Всемогутнім Богом тією самою урочистою клятвою, яку наші предки приписали майже століття з трьома чвертями тому.</i>	означає оновлення і зміни. <i>Бо я склав перед вами і Всемогутнім Богом ту саму урочисту присягу, яку склали наші предки майже століття і три чверті тому.</i>
4. The world is very different now.	<i>Зараз світ зовсім інший.</i>	<i>Нині світ дуже змінився.</i>
5. For man holds in his mortal hands the power to abolish all forms of human poverty and all forms of human life.	Бо людина тримає в своїх смертних руках <i>владу</i> <i>знищити</i> всі форми людської бідності та всі форми людського життя. І все ж ті	Бо людина тримає в своїх смертних руках <i>владу, яка</i> <i>може знищити</i> всі форми людської бідності і всі форми
6. And yet the same revolutionary beliefs for which	самі революційні переконавання, за які боролися наші предки, <i>досі</i>	людського життя. І все ж ті ж революційні переконавання, за

our forebears fought are still at issue around the globe--the belief that the rights of man come not from the generosity of the state but from the hand of God.	<i>актуальні по всьому світу – віра в те, що права людини походять не від щедроті держави, а від руки Бога.</i>	які боролися наші попередники, все ще залишаються під питанням у всьому світі - переконання, що права людини походять не від щедроті держави, а від руки Божої.
7. We dare not forget today that we are the heirs of that first revolution. Let the word go forth from this time and place, to friend and foe alike, that the torch has been passed to a new generation of Americans--born in this century, tempered by war, disciplined by a hard and bitter	Ми не сміємо сьогодні забувати, що ми є спадкоємцями тієї першої революції. Нехай із цього часу й місця пролунає слово, як друзям, так і ворогам, що факел було передано новому поколінню американців — народжених у цьому столітті, загартованих	Ми не сміємо сьогодні забувати, що ми є спадкоємцями тієї першої революції. Нехай з цього часу і з цього місця, як до друзів, так і до ворогів, пролунає слово, що естафету передано новому поколінню американців - народженим у

peace, proud of our ancient heritage - and unwilling to witness or permit the slow undoing of those human rights to which this nation has always been committed, and to which we are committed today at home and around the world.	війною, дисциплінованих важким і гірким миром, які пишаються <i>нашою давньою спадщини</i> – і не <i>хочемо</i> бути свідками чи <i>допускати повільне скасування</i> тих прав людини, яким ця нація завжди була віддана, і <i>яких</i> ми віддані сьогодні вдома та в усьому світі.	цьому столітті, загартованим війною, дисциплінованим важким і гірким миром, які пишаються <i>нашою давньою спадщиною</i> і не <i>бажають</i> бути свідками чи <i>дозволити повільного знищення</i> тих прав людини, яким ця нація завжди була віддана, і <i>яким</i> ми віддані сьогодні вдома і в усьому світі.

1. У контексті інавгураційної промови Джона Кеннеді більш вдалим перекладом звернення "Mr. Chief Justice" буде "Пане головний суддя" (G). Це формулювання найбільш точно передає пряме звертання до голови Верховного суду США, який за традицією приводив президента до присяги. Такий варіант зберігає особистий тон і природність живого мовлення, що відповідає стилю промови. "Пан голова Верховного суду" (D) звучить більш формально і документально, але менш доречно в контексті урочистого публічного звернення.

2. У фразі "Ми спостерігаємо сьогодні не перемогу" (D) збережено порядок слів, характерний для англійської мови ("We observe today not a victory"), що є помилкою з точки зору українського синтаксису. Українська мова має гнучкіший порядок слів, який дозволяє виділити семантичний акцент через інверсію або зміщення членів речення. Більш природним українським варіантом є "Сьогодні ми спостерігаємо не перемогу" (G).

Зворот "як ..., так ..." важливий в ораторському виступі, оскільки створює ритмічну симетрію, підкреслює рівнозначність або взаємозв'язок явищ і посилює емоційний вплив. Google Translate зберігає цю важливу конструкцію у перекладі.

3. Далі більш вдалим є переклад DeepL: "Бо я склав перед вами і Всемогутнім Богом ту саму урочисту присягу, яку склали наші предки майже століття і три чверті тому." Цей варіант звучить природніше українською, зберігаючи урочистість і ясність оригінального вислову. Використання слова "склав" краще відповідає офіційному контексту прийняття присяги, ніж "покаявся", яке має сильніше емоційне забарвлення. Фраза "майже століття і три чверті тому" (D) є зрозумілішою і природнішою для українського мовного вжитку, ніж "століття з трьома чвертями" (G).

4. Також більш вдалим є переклад "Нині світ дуже змінився." (D) Цей варіант звучить природніше й відповідає урочистому стилю промови. Слово "Нині" додає риторичної виразності, тоді як "дуже змінився" краще передає динаміку і глибину змін, про які говорить Кеннеді. Фраза "Зараз світ зовсім інший" (G) звучить менш насичено та має більш розмовний відтінок, що не відповідає стилю промови.

5. В обох перекладах невірно передано сенс - людина має Силу (не владу), з одного боку, знищити всі форми бідності людей, але, з іншого боку, цю саму силу може бути використано для знищення самого життя.

6. У перекладі Google Translate фраза "досі актуальні по всьому світу" звучить надто узагальнено і статично, не відображаючи напруження і важливості боротьби за ці переконання. Натомість у варіанті DeepL твердження "все ще залишаються під питанням у всьому світі" викривляє сенс, адже ніщо в промові не вказує на сумнівність цих переконань. Такий переклад помилково натякає на їхню невизначеність. Обидва варіанти не враховують активний характер оригінального вислову, який підкреслював не лише значущість цих переконань, а й потребу продовжувати боротьбу за них.

Переклад "hand" як "рука" в контексті фрази "the rights of man come not from the generosity of the state but from the hand of God" є помилковим, оскільки в англійській мові слово "hand" у таких контекстах використовується як символ дії, впливу або волі, а не як фізична частина тіла. У цій фразі "the hand of God" означає, що права людини походять від Божої волі, задуму чи творіння, а не від фізичної дії.

У перекладі Google Translate, по-перше, конструкція "із цього часу й місця" звучить більш лаконічно, на відміну від зайвого повторення "з цього часу і з цього місця". По-друге, розташування "як друзям, так і ворогам" після "слово" надає більш плавного і зрозумілого звучання, що відповідає стилістиці урочистої промови, де важлива чіткість і ритм.

7. В останньому реченні цієї частини тексту Google Translate припускається 6 граматичних помилок: "нашої давньої спадщини – і не хочемо бути свідками чи допускати повільне скасування тих прав людини, яким ця нація завжди була віддана, і яких ". Крім того, слово "знищення" є більш емоційним та краще відповідає оригіналу, ніж "скасування", використане у цьому перекладі

Таблиця 2.2 Готовність захищати свободу та солідарність зі світом

Original text	Google Translate	DeepL

1. Let every nation know, whether it wishes us well or ill, that we shall pay any price, bear any burden, meet any hardship, support any friend, oppose any foe to assure the survival and the success of liberty.	Нехай <i>кожна</i> <i>нація</i> знає, бажає вона нам добра чи зла, що ми заплатимо будь-яку ціну, <i>знесемо</i> будь-який тягар, зустрінемо будь-які труднощі, підтримаємо будь-якого друга, виступимо проти будь-якого ворога, щоб забезпечити виживання та успіх свободи.	Нехай кожен <i>народ</i> знає, бажає він нам добра чи зла, що ми заплатимо будь-яку ціну, понесемо будь-який тягар, зустрінемо будь-які труднощі, підтримаємо будь-якого друга, виступимо проти будь-якого ворога, щоб забезпечити виживання та успіх свободи.
2. This much we pledge-and more.	Ми обіцяємо стільки й більше.	<i>Це те, що ми обіцяємо</i> - і навіть більше.
3. To those old allies whose cultural and spiritual origins we share, we pledge the loyalty of faithful friends.	Тим <i>старим</i> союзникам, чиє культурне та духовне <i>походження</i> ми поділяємо, ми <i>клянемося</i> у вірності вірних	Тим давнім союзникам, чиї культурні та <i>духовні витоки</i> ми поділяємо, ми обіцяємо вірність вірних друзів.

4. United there is little we cannot do in a host of cooperative ventures.	друзів. Об'єднавшись, ми мало що можемо зробити в безлічі спільних підприємств.	Об'єднавшись, ми мало що не зможемо зробити в багатьох спільних починаннях.
5. Divided there is little we can do-- for we dare not meet a powerful challenge at odds and split asunder.	Роз'єднані, ми мало що можемо зробити, бо ми не наважуємося протистояти потужному виклику, ворогуючи й розділяючись на частини.	Розділені, ми мало що можемо зробити - бо ми не наважимося відповісти на потужний виклик, будучи роз'єднаними і розколотими.
6. To those new states whom we welcome to the ranks of the free, we pledge our word that one form of colonial control shall not have passed away merely to be replaced by a far	<i>Перед тими</i> новими державами, яких ми вітаємо в рядах вільних, ми даємо слово, що одна форма колоніального контролю не зникне лише для того, щоб її	Тим новим державам, яких ми вітаємо в лавах вільних, ми даємо слово, що одна форма колоніального контролю не відійде в минуле лише для того, щоб бути

more iron tyranny. We shall not always expect to find them supporting our view. But we shall always hope to find them strongly supporting their own freedom--and to remember that, in the past, those who foolishly sought power by riding the back of the tiger ended up inside.	замінила набагато більш залізна тиранія. Ми не завжди очікуємо, що вони підтримають нашу <i>точку зору</i>. Але ми завжди будемо сподіватися, що вони рішуче підтримують власну свободу — і пам'ятати, що в минулому ті, хто <i>безглуздо</i> прагнув влади, <i>сідаючи верхи</i> на тигра, опинялися всередині.	<i>заміненою</i> набагато більш залізною тиранією. Ми не завжди будемо очікувати, що вони підтримають наші <i>погляди</i>. Але ми завжди будемо сподіватися, що вони рішуче підтримують власну свободу - і пам'ятати, що в минулому ті, хто <i>нерозумно</i> прагнув влади, <i>сидячи на спині тигра</i>, опинялися всередині нього.
7. To those people in the huts and villages of half the globe struggling to break the bonds of mass misery, we pledge our best efforts to	Тим людям у хатинах і селах <i>половини земної кулі</i>, які намагаються розірвати пута масового <i>нещастя</i>, ми	Людям у хатинах і селах <i>півсвіту</i>, які намагаються розірвати пута масових <i>злиднів</i>, ми <i>обіцяємо</i> <i>зробити все</i>

help them help themselves, for whatever period is required-not because the communists may be doing it, not because we seek their votes, but because it is right. If a free society cannot help the many who are poor, it cannot save the few who are rich.	<i>зобов'язуємося докласти всіх зусиль, щоб допомогти їм допомогти собі, протягом будь-якого необхідного періоду — не тому, що це можуть робити комуністи, не тому, що ми шукаємо їхні голоси, а тому, що це правильно. Якщо вільне суспільство не може допомогти багатьом бідним, воно не може врятувати небагатьох багатих.</i>	<i>можливе, щоб допомогти їм допомогти самим собі, скільки б часу це не зайняло - не тому, що це роблять комуністи, не тому, що ми прагнемо їхніх голосів, а тому, що так буде правильно. Якщо вільне суспільство не може допомогти багатьом бідним, воно не може врятувати тих небагатьох, хто багатий.</i>

1. Слово "нація" (G) у цьому контексті точніше відповідає оригінальному змісту англійського "nation", який зазвичай означає державу як політичну та географічну одиницю. Оскільки промова Кеннеді звертається до всіх країн світу, використання слова "нація" є доречнішим і відображає офіційний характер звернення. Натомість "кожен народ" може сприйматися як акцент на етнічних чи культурних спільнотах,

що не зовсім відповідає контексту промови.

Слово "понесемо" у перекладі DeepL краще передає ідею готовності брати на себе відповідальність і витримувати випробування. "Знесемо будь-який тягар" (G) може звучати двозначно, оскільки "знести" в українській мові також має значення фізичного руйнування або знищення, що не відповідає контексту.

2. Варіант "Ми обіцяємо стільки й більше" (G) є невдалим, оскільки звучить занадто узагальнено і стисло, позбавляючи вислів риторичної виразності. Він не створює належного емоційного акценту.

3. Англійське "old allies" слід розуміти як "давні союзники" (D), що підкреслює тривалість і міцність відносин, а не їхній стан чи вік, як у випадку використання "старі союзники" (G).

Слова "походження" (G) та "витоки" (D) акцентують увагу на конкретному початку або джерелі, що звужує значення.

Слово "обіцяємо" у перекладі DeepL відображає твердість і офіційність наміру, що відповідає стилю промови, тоді як "клянемося" додає надмірного драматизму.

4. Переклад Google Translate "мало що можемо зробити" звучить як визнання безсилля або обмеженості. Оригінальний вислів Кеннеді підкреслює силу єдності, тому такий переклад прямо суперечить його змісту. Варіант DeepL намагається відобразити позитивний сенс, але подвійне заперечення "мало що не зможемо" є складним для сприйняття і виглядає стилістично незграбним.

5. У промові Кеннеді важливу роль відіграє ідея єдності, яка дає силу нації, а роз'єднання стає великою перешкодою для досягнення спільних цілей. Слово "роз'єднані" у перекладі Google Translate краще передає цю загрозу, у той час як "розділені" (D) більше асоціюється з фізичним поділом. Термін "протистояти" (G) зазвичай використовується для опису дій, спрямованих на боротьбу з ворогом або суперником, тобто в контексті прямої протидії. Він є

помилковим у цьому випадку, оскільки виклик вимагає реакції або відповіді. Фраза "розділяючись на частини" (G) звучить механічно і неприродно. Слово "розділяючись" створює враження фізичного поділу. Крім того, в такому перекладі присутня зайва деталізація, оскільки концепт розділення вже передається словом "розділяючись".

б. "Ми даємо слово " зазвичай стосується людей чи груп, яким обіцяють щось, а не тих, перед ким це слово дається. У правильному контексті слово дають "тим", а не "перед", тому правильним є переклад DeerL.

Переклад "щоб бути заміненою набагато більш залізною тиранією" (D) є занадто буквальним перекладом з англійської "to be replaced". "Підтримають наші погляди" (D) є більш вдалим варіантом, оскільки слово "погляди" має більш широкий і загальний зміст, охоплюючи не тільки конкретні ідеї, а й загальну систему переконань. У контексті промови це слово краще передає ідею підтримки загальної позиції або принципів. Натомість "підтримають нашу точку зору" (G) обмежує сенс до конкретних думок щодо певного питання, що не завжди підходить для ораторських виступів, де йдеться про підтримку більш широких переконань.

Фраза "those who foolishly sought power by riding the back of the tiger ended up inside" є алюзією на лимерик "There was a young Lady of Niger", але в значно більш серйозному контексті. У лимерику зображено молоду жінку, яка намагається їздити на тигрі, і в результаті цього опиняється всередині тварини. Образ тигра у контексті промови використано як метафору для загрози ворогам Америки та її союзників. Тигр уособлює небезпечну силу, яку намагаються використовувати для досягнення своїх цілей, і яку натомість важко контролювати. "Їздити на тигрі" — це метафора для спроби маніпулювати цією силою. Алюзія на лимерик у цьому випадку служить для того, щоб підкреслити небезпеку ідеї контролю над потужними, але небезпечними силами, що може мати фатальні наслідки.

У перекладі Google Translate слово "безглуздо" не зовсім коректно передає значення англійського "foolishly"; краще використовувати "нерозумно" або "необачно". Конструкції "сідаючи верхи на тигра" (G) та "сидячи на спині тигра" (D) є занадто буквральними, більш точним перекладом було б "намагаючись їздити верхи на тигрі".

7. Обидва варіанти, "половини земної кулі" та "півсвіту" є помилковими. Більш точним було б "половини світу", без акценту на географічних поняттях та без використання більш розмовного варіанту слова, що не відповідає стилю промови. Далі більш точним є переклад DeepL. У промові йдеться про боротьбу з бідністю, і слово "злидні" (D) краще передає це значення, ніж "нещастя" (G), яке може бути занадто широким і не так конкретно відображати економічні проблеми. Крім того, використання "обіцяємо зробити все можливе" (D) також є більш точним, оскільки в оригіналі Кеннеді використовує слово "pledge", що підкреслює зобов'язання та серйозність наміру. Вираз "зобов'язуємося докладати всіх зусиль" (G) є надмірно формальним та позбавленим емоційного забарвлення. Переклад DeepL "Скільки б часу це не зайняло" звучить більш емоційно й підкреслює рішучість та готовність до тривалої боротьби, що відповідає стилю ораторської промови.

Ідеєю фрази "not because we seek their votes" є те, що мова йде не про особисту вигоду чи прагнення отримати підтримку, а про більш благородну мету. Найбільш точним перекладом було б "Не тому, що нам потрібні їхні голоси", оскільки такий варіант передає саме ідею потреби. Використання "ми шукаємо" чи "ми прагнемо", є помилкою, оскільки вони підкреслюють процес або емоційний аспект, а не особисту потребу.

Переклад DeepL "врятувати тих небагатьох, хто багатий" є занадто буквральним та не відповідає стилістиці української мови. Правильним є "врятувати небагатьох багатих".

Таблиця 2.3 Відповідальність за свободу на Американському континенті та у світі

Original text	Google Translate	DeepL
1. To our sister republics south of our border, we offer a special pledge--to convert our good words into good deeds-- in a new alliance for progress--to assist free men and free governments in casting off the chains of poverty. But this peaceful revolution of hope cannot become the prey of hostile powers. Let all our neighbors know that we shall join with them to oppose aggression or subversion anywhere in the Americas. And let every other power	Нашим <i>братським</i> республікам на південь від нашого кордону ми <i>даємо</i> особливу обіцянку — перетворити наші добрі слова на добрі справи — у новому союзі заради прогресу — допомагати вільним людям і вільним урядам <i>позбутися ланцюгів</i> бідності. Але ця мирна революція надії <i>не може</i> стати здобиччю ворожих <i>держав</i>. Нехай усі наші сусіди знають, що ми об'єднаємося з ними, щоб протистояти	Нашим <i>братнім</i> республікам на південь від нашого кордону ми <i>пропонуємо</i> особливу обіцянку - перетворити наші добрі слова на добрі справи - в новому союзі заради прогресу - допомогти вільним людям і вільним урядам <i>скинути з себе кайдани</i> бідності. Але ця мирна революція надії <i>не повинна</i> стати здобиччю ворожих <i>сил</i>. Нехай усі наші сусіди знають, що ми об'єднаємося з ними, щоб протистояти агресії чи

know that this Hemisphere intends to remain the master of its own house.	агресії чи підривній діяльності <i>будь-де</i> на американському континенті. І нехай кожна інша <i>сила</i> знає, що ця півкуля має намір залишатися господарем у своєму домі.	підривній діяльності <i>в будь-якій точці</i> Америки. І нехай кожна інша <i>держав</i>а знає, що ця півкуля має намір залишатися господарем у власному домі.
2. To that world assembly of sovereign states, the United Nations, our last best hope in an age where the instruments of war have far outpaced the instruments of peace, we renew our pledge of support--to prevent it from becoming merely	Цій <i>всесвітній</i> асамблеї суверенних держав, Організації Об'єднаних Націй, <i>нашій</i> останній найкращій надії в епоху, коли <i>знаряддя</i> війни <i>набагато перевершили</i> <i>знаряддя</i> миру, <i>ми знову обіцяємо підтримувати</i> –	Цій <i>всесвітній</i> асамблеї суверенних держав, Організації Об'єднаних Націй, <i>нашій</i> останній <i>кращій</i> надії в епоху, коли <i>знаряддя</i> війни <i>значно випередили</i> <i>знаряддя</i> миру, <i>ми поновлюємо нашу обіцянку</i> підтримки - <i>не</i>

a forum for invective--to strengthen its shield of the new and the weak--and to enlarge the area in which its writ may run.	щоб вона не стала просто форумом для образ - щоб зміцнити свій щит від нових і слабких - і розширити сферу, в якій може діяти його влада.	<i>допустити, щоб вона стала лише форумом для інвектив, зміцнити її щит для нових і слабких, і розширити сферу, в якій може діяти її закон.</i>
3. Finally, to those nations who would make themselves our adversary, we offer not a pledge but a request: that both sides begin anew the quest for peace, before the dark powers of destruction unleashed by science engulf all humanity in planned or	Нарешті, тим <i>націям</i>, які хочуть стати нашими супротивниками, ми пропонуємо не обіцянку, а прохання: щоб обидві сторони заново почали пошуки миру, перш ніж темні сили руйнування, випущені наукою, поглинуть все людство в плановому або	Нарешті, тим <i>країнам</i>, які зроблять себе нашими супротивниками, ми пропонуємо не обіцянку, а прохання: щоб обидві сторони наново розпочали пошуки миру, перш ніж темні сили руйнування, випущені <i>на волю</i> наукою, поглинуть все людство в

accidental self-destruction.	випадковому самознищенні. .	<i>запланованому</i> або випадковому самознищенні.

1. "Братнім" у перекладі DeepL є найкращим варіантом, оскільки це слово краще узгоджується з дипломатичною лексикою, яка використовується для опису рівноправних і дружніх відносин між державами. Переклад Google Translate "ми даємо обіцянку" є більш точним. Фраза "ми пропонуємо особливу обіцянку" звучить слабше і може створити враження, що це лише пропозиція, яку можна прийняти або відкинути. Словосполучення "скинути з себе кайдани" (D) створює сильний метафоричний ефект, який відповідає стилю ораторської промови. Воно акцентує на активній боротьбі з бідністю як із чимось гнітючим і обмежуючим.

Варіант "Але ця мирна революція надії не повинна стати здобиччю ворожих сил." (D) точніше передає зміст промови Кеннеді, яка акцентує не лише на потенційній загрозі, а й на необхідності активної протидії їй. Формулювання "не повинна" звучить як заклик до дії, тоді як "не може" є пасивним твердженням. Використання терміну "ворожі сили" (D) ширше за змістом, ніж "ворожі держави" (G), адже охоплює різні форми опору прогресу, які Кеннеді мав на увазі.

"В будь-якій точці Америки" (D) краще відповідає змісту промови, оскільки підкреслює універсальний характер обіцянки Сполучених Штатів. Фраза "в будь-якій точці" чітко охоплює як Північну, так і Південну Америку, відображаючи глобальність послання. Натомість "на американському континенті" (G) є менш точним з погляду географії. Термін "Америка" використовується для позначення Західної півкулі в цілому, включаючи острови Карибського басейну. "Американський континент" натомість акцентує лише на суходолі, що обмежує загальний обсяг ідеї, запропонованої в промові.

Варіант "І нехай кожна інша сила знає..." (G) краще передає зміст оригіналу, оскільки

слово "сила" ширше за "держава" і охоплює не лише політичні структури, а й інші форми зовнішнього впливу, які Кеннеді міг мати на увазі. Оскільки він говорив про глобальну боротьбу з тоталітарними ідеями, використання терміну "сила" краще передає всі можливі загрози, які не обмежуються лише державами.

2. Переклад DeepL ".. значно випередили зняряддя миру" краще передає зміст, оскільки слово "випередили" в даному контексті точніше відображає ідею про те, що засоби війни значно вийшли вперед у своєму розвитку порівняно з мирними засобами. Вираз "випередили" акцентує на технологічному чи прогресивному розвитку, що більше відповідає змісту оригіналу, який йде про досягнення в технічній сфері війни.

Вираз "знову обіцяємо підтримувати" (G) звучить більш природно й емоційно насичено, підкреслюючи рішучість у виконанні обіцянки. Це формулювання викликає відчуття постійності й відновлення зобов'язань. "Не стала просто форумом для образ" (G) звучить простіше та доступніше для широкої аудиторії, що важливо для ефективної комунікації в промові, орієнтованій на маси. Використання "образ" зберігає зміст оригіналу, але при цьому робить висловлювання більш зрозумілим. Варіант DeepL звучить формально й менш емоційно насичено. Слово "інкєктиви" є дещо важким і менш поширеним, що може зробити його менш зрозумілим для слухачів.

Переклад ".. в якій може діяти її закон." (D) точніше передає оригінальну ідею. У промові Кеннеді йдеться про те, щоб розширити сферу дії закону, оскільки основний акцент ставиться на правову систему, а не на особисту чи адміністративну владу. Використання "її закон" відповідає контексту, де мова йде про принципи правосуддя та верховенства закону.

3. Використане Google Translate слово "націям" точніше передає зміст оригіналу, оскільки воно акцентує на національній ідентичності та суверенітеті, що часто є важливим аспектом у політичних промовах, особливо коли йдеться про глобальні відносини та підтримку незалежності різних країн. Варіант DeepL має більш адміністративний, географічний відтінок.

У перекладі DeepL слова "на волю" є зайвими, оскільки слово "випущені" вже містить у собі значення вивільнення. Додавання "на волю" лише дублює це значення, що робить фразу непотрібно громіздкою.

Термін "плановий" (G) точніше передає ідею, що самознищення може бути результатом чітко спланованих дій, в той час як "запланований" звучить більш штучно в цьому контексті. "Плановий" є більш природним для політичного чи філософського контексту, коли мова йде про майбутні загрози, які можуть виникнути внаслідок конкретних дій чи рішень.

Таблиця 2.4 Заклик до взаємодії і нових глобальних зусиль

Original text	Google Translate	DeepL

1. We dare not tempt them with weakness. For only when our arms are sufficient beyond doubt can we be certain beyond doubt that they will never be employed.	Ми не сміємо спокушати їх слабкістю. Бо лише тоді, коли наша зброя <i>буде</i> достатньою без сумніву, ми зможемо бути безперечно впевнені, що вона ніколи не буде використана.	Ми не сміємо спокушати їх слабкістю. Бо лише тоді, коли наша зброя <i>є</i> достатньою, ми можемо бути безсумнівно впевненими, що вона ніколи не буде застосована.
2. But neither can two great and powerful groups of nations take comfort from our present course-- both sides overburdened by the cost of modern weapons, both rightly alarmed by the steady spread of the deadly atom, yet both racing to alter that uncertain balance	Але й дві великі та могутні групи націй не можуть <i>втішитися</i> нашим нинішнім курсом — обидві сторони перевантажені вартістю сучасної зброї, обидві справедливо стурбовані <i>постійним</i> поширенням смертоносного атома, але обидві	Але дві великі і могутні групи націй не можуть <i>заспокоїтися</i> на нашому нинішньому курсі - обидві сторони переобтяжені вартістю сучасної зброї, обидві справедливо стурбовані <i>неухильним</i> поширенням смертоносного атома, але обидві

of terror that stays the hand of mankind's final war.	намагаються змінити цей невизначений баланс терору. що залишається рукою останньої	прагнуть змінити цю непевну рівновагу терору, яка залишається рукою останньої війни людства.
3. So let us begin anew- remembering on both sides that civility is not a sign of weakness, and sincerity is always subject to proof. Let us never negotiate out of fear. But let us never fear to negotiate.	війни людства. Тож давайте почнемо заново, пам'ятаючи з обох сторін, що <i>ввічливість</i> не є ознакою слабкості, а щирість завжди підлягає доказам. <i>Давайте ніколи не вести</i> переговори через страх. Але давайте ніколи не боятися вести переговори.	Тож давайте почнемо все спочатку - пам'ятаючи з обох сторін, що <i>цивілізованість</i> не є ознакою слабкості, а щирість завжди підлягає доведенню. <i>Ніколи не ведімо</i> переговори зі страху. Але давайте ніколи не будемо боятися вести переговори.
4. Let both sides explore what problems unite us instead of belaboring those	Нехай обидві сторони <i>дослідять</i>, які проблеми нас об'єднують,	Нехай обидві сторони <i>досліджують</i> проблеми, які нас об'єднують,

problems which divide us.	замість того, щоб <i>обговорювати</i> проблеми, які нас роз'єднують.	замість того, щоб <i>зациклюватися</i> на проблемах, які нас роз'єднують.
5. Let both sides, for the first time, formulate serious and precise proposals for the inspection and control of arms-- and bring the absolute power to destroy other nations under the absolute control of all nations.	Нехай обидві сторони вперше сформулюють серйозні та точні пропозиції щодо <i>перевірки</i> та контролю над озброєннями — і переведуть абсолютну владу знищувати інші нації під абсолютний контроль усіх націй.	Нехай обидві сторони вперше сформулюють серйозні і чіткі пропозиції щодо <i>інспекції</i> та контролю над озброєннями - і поставлять абсолютну владу знищувати інші нації під абсолютний контроль всіх націй.
6. Let both sides seek to invoke the wonders of science instead of its terrors. Together let us explore the stars, conquer the deserts, eradicate	Нехай обидві сторони прагнуть <i>посилатися на</i> чудеса науки замість її жахів. Давайте разом досліджувати зірки, підкорювати	Нехай обидві сторони прагнуть <i>звертатися до</i> чудес науки, а не до її жахів. Давайте разом досліджувати зірки, підкорювати

disease, tap the ocean depths and encourage the arts and commerce.	пустелі, викорінювати хвороби, опановувати океанські глибини та заохочувати мистецтво та торгівлю.	пустелі, викорінювати хвороби, освоювати океанські глибини і заохочувати мистецтво і торгівлю.
7. Let both sides unite to heed in all corners of the earth the command of Isaiah--to "undo the heavy burdens . . . (and) let the oppressed go free."	Нехай обидві сторони об'єднаються, щоб прислухатися до наказу Ісаї в усіх куточках землі: «зняти тяжкі тягарі... (і) відпустити пригноблених на волю».	Нехай обидві сторони об'єднаються, щоб у всіх куточках землі прислухатися до наказу Ісаї - «скинути важкі тягарі... (і) випустити пригноблених на волю».
8. And if a beachhead of cooperation may push back the jungle of suspicion, let both sides join in	І якщо плацдарм співпраці може <i>відштовхнути</i> <i>джунгли підозр,</i> нехай обидві сторони <i>приєднаються до</i>	І якщо плацдарм співпраці може <i>відтіснити</i> <i>джунгли</i> <i>підозрілості,</i> нехай обидві сторони

creating a new endeavor, not a new balance of power, but a new world of law, where the strong are just and the weak secure and the peace preserved.	створення нових зусиль, не нового балансу сил, а нового світу закону, де сильні справедливі, слабкі захищені, а мир збереглися.	<i>долучаться до створення нової справи, не нового балансу сил, а нового світу права, де сильні будуть справедливими, слабкі - захищеними, а мир - збереженим.</i>

1. Варіант "коли наша зброя є достатньою" (DeerL) є кращим, оскільки він створює враження постійного та актуального стану, а не відкладеного у часі результату.
2. Вислів "заспокоїтися на курсі" (D) звучить незвично для української мови. Він не є усталеним або зрозумілим у контексті опису політичної стратегії чи курсу дій. Краще передати ідею, використовуючи такі дієслова, як "задовольнитися", "прийняти" або "втішитися" (переклад Google Translate), які чітко підкреслюють сутність претензій до курсу. У цьому контексті також йдеться про те, що нації не можуть прийняти,

погодитися або знайти задоволення в поточній ситуації, а не про емоційний стан спокою. Слово "заспокоїтися" викликає асоціацію з психологічним розслабленням, що не відповідає політичному чи дипломатичному характеру висловлювання.

3. Слово "неухильним" (D) передає динаміку та невідворотність процесу, що викликає занепокоєння, підкреслюючи поступовий і невблаганний характер поширення атомної зброї. Натомість "постійним" (G) має статичний відтінок, який не повною мірою відображає загрозу активного і тривалого розвитку цієї небезпеки. Це робить варіант DeepL точнішим у контексті промови.

Обидва інструменти перекладу припускаються помилки у виразі "рукою останньої війни". Правильним перекладом є не "рука", а "знаряддя". "Ввічливість" краще відповідає контексту, оскільки вказує на конкретну поведінку або манери, які проявляються в повсякденних взаємодіях, особливо в ситуаціях, що стосуються переговорів чи дипломатії. Вона підкреслює взаємоповагу і коректність між сторонами, що є важливим елементом у діловому чи політичному контексті. Використання "Ніколи не ведімо" вказує на емоційний стиль, який використовується в промовах для створення сильнішого впливу на слухачів. "Давайте ніколи не вести" є граматично правильним, але звучить менш емоційно в контексті ораторського заклику.

4. "Дослідять" у перекладі Google Translate не передає ідею сталого процесу, на відміну від "досліджують" у перекладі DeepL, що краще відповідає контексту промови.

Слово "обговорювати" (G) є занадто нейтральним і не передає емоцій, які містить фраза в оригіналі. Заміна його на "зациклюватися" у варіанті DeepL робить висловлювання більш виразним, оскільки додає відтінок негативу, вказуючи на небажану фіксацію на проблемах, які нас розділяють.

5. Використане Google Translate "Перевірка" є більш загальним і нейтральним терміном. Однак в контексті ядерних озброєнь і контролю над ними важливо зауважити, що в офіційних міжнародних переговорах зазвичай використовуються

більш конкретні терміни, такі як "інспекція", яке більш точно передає контроль та нагляду з боку уповноважених органів. Тому слово "інспекція" в перекладі DeepL є більш відповідним.

6. Вислів "посилатися на" (G) має академічний або юридичний відтінок, тоді як "звертатися до" передає ідею активного використання наукових досягнень і чудес науки для досягнення позитивних цілей, а не посилення на них як на джерело для дослідження.

7. "Скинути важкі тягарі" (D) є точнішим перекладом, оскільки слово "скинути" більш емоційно передає ідею звільнення від чогось важкого, що підходить для метафоричного вираження боротьби з труднощами.

8. "Відтіснити" (D) більш точно передає значення "push back" у контексті витіснення або зменшення впливу, ніж "відштовхнути". Також "підозрілість" краще відповідає контексту, оскільки йдеться про загальну атмосферу недовіри, а не конкретні підозри. Слово "долучатися" у перекладі DeepL краще передає ідею активної участі, співпраці або приєднання до процесу, що є основною ідеєю в оригіналі. "Приєднатися" може бути менш точним, оскільки воно більше вказує на фізичне приєднання або просто входження до чогось, а не на активну участь у створенні чогось спільного. Слова "мир збереглися" у перекладі Google Translate потребують узгодження: "мир збережено".

Таблиця 2.5 Заключний заклик до громадян і спільне бачення майбутнього

Original text	Google Translate	DeepL
1. All this will not be finished in the first one hundred days. Nor will it be finished in the first one thousand	Все це <i>не закінчиться</i> за перші сто днів. Це не буде завершено <i>ні за першу тисячу</i>	Все це <i>не буде завершено</i> за перші сто днів. Не буде завершено <i>і за першу тисячу</i>

days, nor in the life of this Administration, nor even perhaps in our lifetime on this planet. But let us begin.	<i>днів, ні за життя цієї</i> Адміністрації, ні навіть, можливо, за нашого життя на цій планеті. Але давайте почнемо.	<i>днів, і за життя цієї</i> Адміністрації, і навіть, можливо, за наше життя на цій планеті. Але давайте почнемо.
2. In your hands, my fellow citizens, more than mine, will rest the final success or failure of our course. Since this country was founded, each generation of Americans has been summoned to give testimony to its national loyalty. The graves of young Americans who answered the call to service	У ваших руках, мої співгромадяни, більше, ніж у моїх, буде <i>залежати</i> остаточний успіх чи провал нашого курсу. З моменту заснування цієї країни кожне покоління американців було <i>скликано</i> засвідчити свою національну <i>відданість</i>. Земну кулю оточують могили молодих американців, які	У ваших руках, мої співгромадяни, більше, ніж у моїх, буде остаточний успіх або поразка нашого курсу. З часу заснування цієї країни кожне покоління американців було <i>покликане</i> засвідчити свою національну <i>лояльність</i>. Могили молодих американців, які відповіли на заклик до

surround the globe.	відгукнулися на заклик служити.	служіння, оточують земну кулю.
3. Now the trumpet summons us again--not as a call to bear arms, though arms we need--not as a call to battle, though embattled we are--but a call to bear the burden of a long twilight struggle, year in and year out, "rejoicing in hope, patient in tribulation"--a struggle against the common enemies of man: tyranny, poverty, disease and war itself.	Тепер сурма знову кличе нас — не як заклик нести зброю, хоч зброя нам потрібна — не як заклик до бою, хоч ми й боремося — а заклик нести тягар довгої сутінкової боротьби, рік через рік і рік позаду, «радіючи надією, терплячи в скорботі» — боротьба проти звичайних ворогів людини: тиранії, бідності, хвороб і самої війни.	Тепер сурма знову кличе нас - не як заклик до зброї, хоча зброя нам потрібна, не як заклик до битви, хоча ми в битві, але як заклик нести тягар довгої сутінкової боротьби, рік за роком, «радіючи в надії, терплячи в скорботі» - боротьби проти спільних ворогів людства: тиранії, бідності, хвороб і самої війни.
4. Can we forge against these	Чи можемо ми створити проти	Чи можемо ми створити проти

enemies a grand and global alliance, North and South, East and West, that can assure a more fruitful life for all mankind? Will you join in that historic effort?	цих ворогів грандіозний і глобальний союз, <i>Північ і Південь, Схід і Захід</i>, який може забезпечити більш плідне життя для всього людства? Чи приєднаєтеся ви до цієї історичної <i>роботи</i>?	цих ворогів великий і глобальний альянс між Північчю і Півднем, Сходом і Заходом, який зможе забезпечити більш плідне життя для всього людства? Чи долучитесь ви до цього історичного <i>зусилля</i>?
5. In the long history of the world, only a few generations have been granted the role of defending freedom in its hour of maximum danger. I do not shrink from this responsibility--I welcome it. I do not believe that any of us would	За довгу історію світу лише кільком поколінням <i>було надано</i> роль захищати свободу в годину найвищої небезпеки. Я не ухиляюся від цієї відповідальності - я вітаю <i>це</i>. Я не вірю, що хтось із нас помінявся б	У довгій історії людства лише кільком поколінням <i>випадала</i> роль захисників свободи в годину найбільшої небезпеки. Я не ухиляюся від цієї відповідальності - я вітаю <i>її</i>. Я не вірю, що хтось із нас помінявся б

exchange places with any other people or any other generation. The energy, the faith, the devotion which we bring to this endeavor will light our country and all who serve it--and the glow from that fire can truly light the world.	місцями з <i>будь-яким</i> іншим народом чи іншим поколінням. Енергія, віра, відданість, які ми вкладаємо в цю справу, <i>освітлять</i> нашу країну та всіх, хто їй служить, і <i>сяйво</i> цього вогню може справді освітити світ.	місцями з іншим народом чи іншим поколінням. Енергія, віра, відданість, яку ми вкладаємо в цю справу, <i>осяє</i> нашу країну і всіх, хто їй служить - і <i>відблиск</i> цього вогню може справді освітити світ.
6.And so, my fellow Americans: ask not what your country can do for you--ask what you can do for your country.	І тому, мої співвітчизники, американці: не питайте, що ваша країна може зробити для вас – запитуйте, що ви можете зробити для <i>своєї</i> країни.	Тому, мої співвітчизники-американці: не питайте, що ваша країна може зробити для вас - питайте, що ви можете зробити для <i>вашої</i> країни.
7.My fellow citizens of the world: ask not	Мої <i>співгромадяни</i> <i>світу</i>: не	Мої <i>співгромадяни в усьому світі</i>: не

what America will do for you, but what together we can do for the freedom of man.	запитуйте, що Америка зробить для вас, а що ми можемо зробити разом для свободи людини.	питаєте, що Америка може зробити для вас, але що ми разом можемо зробити для свободи людини.
8.Finally, whether you are citizens of America or citizens of the world, ask of us here the same high standards of strength and sacrifice which we ask of you. With a good conscience our only sure reward, with history the final judge of our deeds, let us go forth to lead the land we love, asking His blessing and His help, but knowing	Нарешті, незалежно від того, чи є ви громадянами Америки чи громадянами світу, вимагайте від нас таких же високих стандартів сили й жертвовності, яких ми вимагаємо від вас. З чистим сумлінням, нашою єдиною надійною нагородою, з історією, яка є останнім суддею наших вчинків, вирушаймо	Нарешті, чи ви є громадянами Америки, чи громадянами світу, вимагайте від нас тут тих самих високих стандартів сили та жертвовності, яких ми вимагаємо від вас. З чистим сумлінням, яке є нашою єдиною нагородою, з історією, яка є <i>остаточним</i> суддею наших вчинків, <i>ідімо</i> вперед, щоб вести землю, яку ми

that here on earth God's work must truly be our own.	вперед, щоб вести землю, яку ми любимо, просячи Його благословення та допомоги, але знаючи, що тут, на землі, Божа <i>робота</i> має бути справді нашою.	любимо, просячи Його благословення <i>i</i> <i>Його</i> допомоги, але знаючи, що тут, на землі, Божа <i>справа</i> повинна бути дійсно нашою справою.

1. Заміна "завершено" (D) чи "закінчено" (G) на "досягнуто" дозволяє чіткіше відобразити контекст боротьби за зміни, яка потребує часу і зусиль, і може не мати кінцевої точки впродовж певного періоду. Обидва переклади є неточними. Правильним є варіант "ні за першу тисячу днів, ні за життя", оскільки цей вираз передає відсутність завершення в жоден з наведених періодів часу.

2. У перекладі Google Translate "...буде залежати остаточний успіх" слово "залежати" є зайвим.

"Покликане" з перекладу DeepL точніше передає значення оригіналу, де підкреслюється акт заклику або прзиву до дії, у той час як "скликано" більше асоціюється з організацією зустрічей або зборів. Втім слово "відданість" є більш відповідним у цьому контексті, оскільки воно має більш глибокий і широкий зміст, ніж "лояльність".

3. Переклад "не як заклик до бою, хоч ми й боремося" (G) є кращим, оскільки він точніше передає зміст оригіналу. Слово "бій" є більш широким терміном і відображає не лише фізичне протистояння, а й загальну ідею боротьби за щось важливе, включаючи ідеологічну чи політичну боротьбу. Водночас слово "боремося" більше

підходить до метафоричного змісту, вказуючи на боротьбу за ідеали або досягнення, а не на конкретну фізичну битву, що було б більш обмеженим у значенні. "Заклик до бою" влучно передає ідею запрошення або кличу до дії, що є важливою частиною риторики, а вживання "битви" обмежує це значення до військового контексту. Тому перший варіант є більш відповідним до контексту промови, де йдеться не лише про фізичний конфлікт, а й про боротьбу за великі ідеали.

Фраза Google Translate "рік через рік і рік позаду, радіючи надією.." є перевантаженою та занадто буквально передає сенс оригіналу.

Слово "спільні" (D) підкреслює загальний характер ворогів, а "людства" (D) замість "людини" краще відображає більш широке поняття, яке вживається в контексті, що стосується всіх людей як спільноти. "Звичайні вороги" (G) змінює значення, оскільки "common" у цьому контексті означає саме "спільні".

4. Щоб передати ідею єдності, правильніше буде побудувати вираз "глобальний союз, Північ і Південь, Схід і Захід" так, щоб кожна частина фрази логічно поєднувалася з іншою. У перекладі DeepL кожна частина (Північ і Південь, Схід і Захід) не лише згадана, а й зв'язана з іншими.

Переклад "до цього історичного зусилля" (D) точніше передає сенс "effort" у контексті, який підкреслює активність і труд, необхідний для досягнення певної мети.

5. "Випадала роль" (D) більше акцентує на спонтанному чи природному збігові обставин, що не завжди узгоджується з урочистістю та відповідальністю ситуації.

"Було надано роль" (G) має чіткий причинно-наслідковий зв'язок і краще відповідає контексту, де важлива співпраця між поколіннями чи націями.

"Я вітаю це" у перекладі Google Translate потребує узгодження зі словом "відповідальність": "я вітаю її (відповідальність)".

У цьому контексті "будь-яким" (Google Translate) не виконує функціонального навантаження. Його вилучення не змінює смислу фрази, але робить текст лаконічнішим.

Слово "осяє" (D) передає більш символічне й поетичне значення, що краще відповідає урочистому стилю промови. "Відблиск цього вогню" створює яскравий образ, який натякає на непрямий, але сильний вплив, що узгоджується з ідеєю передачі світла й натхнення.

6. Слово "своєї" (G) підкреслює належність країни до кожного слухача, створюючи особистий і патріотичний відтінок. Це робить звернення більш емоційно сильним.

"Вашої країни" у перекладі DeepL створює дистанцію між оратором і слухачем.

7. В оригіналі citizens of the world передає ідею глобальної спільноти без уточнення, що вони розкидані "в усьому світі" (D). Варіант "співгромадяни світу" (G) зберігає цю суть, уникаючи зайвих деталей. Уникнення додаткових слів робить переклад чіткішим і стилістично кращим. Вживання "в усьому світі" ускладнює фразу і не додає змісту.

8. В англійському "sure" наголошується на впевненості в отриманні нагороди, а не на її якості чи властивості, як це припускає слово "надійною" (G). Тому це слово є зайвим у перекладі.

В українській мові більш усталеним є вираз "останній суддя" (G). Саме він вживається у філософському та риторичному контекстах (наприклад, у промовах, виступах, судових системах), де йдеться про авторитетну останню інстанцію, яка вирішує остаточний результат. Повторення "і Його" у перекладі DeepL є зайвим, оскільки ні значення фрази, ні її емоційність не змінюється від такого повтору. "Божа справа" (D) є усталеним виразом у українській мові. "Робота" вказує більше на фізичну або практичну діяльність, а не на високий духовний зміст, який має на увазі "справа".

Висновки до Розділу 2

У практичній частині дослідження було проведено порівняльний аналіз роботи двох інструментів перекладу — Google Translate і DeepL. Також було розглянуто основні

риси ораторських виступів, що ускладнюють їх адекватний переклад автоматизованими інструментами.

Перш за все, аналіз підтвердив, що ораторські тексти є специфічним жанром, який вирізняється багатством стилістичних засобів, високою експресивністю та риторичними конструкціями. Переклад таких текстів вимагає не лише граматичної та лексичної точності, а й збереження емоційного впливу, ритму та тональності. Машинний переклад, на жаль, не завжди здатен забезпечити ці параметри, оскільки працює за алгоритмами, що не враховують риторичних нюансів.

Google Translate показав себе як потужний інструмент для перекладу загальних текстів, особливо коли йдеться про прямі та чіткі формулювання. Проте в ораторських текстах, які насичені стилістичними засобами, цей сервіс часто демонструє такі проблеми:

- Тенденцію до дослівного перекладу, що призводить до втрати риторичних ефектів.
- Недостатню передачу стилістичних засобів, таких як метафори, алітерації та паралелізми.
- Проблеми з узгодженістю термінів, часів дієслів і структурою речень.

DeerL, у свою чергу, показав більш якісний результат завдяки орієнтації на контекст і стилістику. Цей сервіс краще справляється з передачею ідеї тексту. Проте базова версія DeerL, орієнтована на розмовний стиль, також має обмеження, особливо коли йдеться про більш складні тексти, як-от публічні виступи. Основні недоліки включають:

- Схильність до спрощення складних речень, що змінює зміст і ритм тексту.
- Деякі стилістичні помилки, пов'язані з адаптацією тексту до формального жанру.

- Випадки неправильного трактування метафоричних і риторичних конструкцій.
- Випадки стилістичних помилок, наприклад, надмірно формальний або, навпаки, занадто розмовний стиль у різних частинах тексту.

Аналіз перекладів показав, що Google Translate має більшу схильність до дослівності, що особливо помітно у передачі метафоричних виразів і риторичних фігур. Деякі ключові образи промови втратили свій символізм і були перекладені надто буквально, що зменшило їх вплив та емоційне наповнення. DeepL у багатьох випадках пропонував більш контекстуально доречні варіанти, краще передаючи стиль виступу.

Таким чином, можна зробити висновок, що DeepL демонструє більшу точність у перекладі, ніж Google Translate, і є ефективнішим інструментом для перекладу складних текстів. Проте такий переклад потребує постредагування, оскільки навіть найкращі автоматизовані сервіси не завжди здатні забезпечити адекватну передачу емоційності, символізму та риторичної сили оригіналу.

Загалом, для перекладу публічних виступів рекомендується поєднання інструментів генеративного штучного інтелекту, із ретельною редакторською роботою, що дозволяє врахувати всі особливості тексту та контексту.

Висновки

Результати дослідження, присвяченого використанню генеративного штучного інтелекту як інструмента перекладу, підтвердили перспективність і актуальність цієї технології в сучасній перекладацькій практиці.

Генеративний штучний інтелект (ГШІ) — це технологія, яка здатна створювати нові дані або контент, виходячи з наданих зразків, використовуючи навчальні алгоритми.

Він здатен генерувати текст, перекладати мови, створювати зображення або музику, відтворюючи певну логіку та структуру на основі вхідних даних.

Контекст відіграє важливу роль у перекладі, оскільки багато слів і фраз можуть мати кілька значень залежно від ситуації або обставин, у яких вони використовуються. Точність перекладу значною мірою залежить від здатності ШІ правильно інтерпретувати контекст, що забезпечує точність і природність результату.

Однією з основних проблем у машинному перекладі є неоднозначність, коли одне слово чи вираз має кілька можливих значень. Генеративні моделі повинні вміти враховувати контекст для вибору найбільш доречного варіанту, однак це завжди є викликом, особливо в складних або багатозначних мовних конструкціях.

Етичні й соціальні аспекти використання генеративного ШІ в перекладі включають питання про авторські права, конфіденційність даних та можливість упередженості в алгоритмах. Також важливим є вплив автоматизованих перекладачів на ринок праці та професійних перекладачів, що може призвести до зміни структури цієї індустрії.

Порівняння генеративних моделей з традиційним машинним перекладом показує, що нові технології дозволяють досягти більш високої якості перекладу завдяки кращому розумінню контексту та здатності генерувати більш природні й точні результати. Однак, попри це, традиційний машинний переклад все ще залишається корисним для простих завдань, де контекст і складність мови обмежені. Дослідження продемонструвало, що генеративний ШІ, попри значний потенціал, потребує подальшого вдосконалення для роботи з вузькоспеціалізованими текстами та перекладу культурно-специфічних елементів. Використання таких технологій може суттєво скоротити час і витрати на переклад, але найвищу якість перекладу можна досягти тільки через інтеграцію автоматизованих систем із професійним редагуванням.

Практичне значення роботи полягає у можливості застосування її результатів для вдосконалення існуючих перекладацьких інструментів, навчання перекладачів і оптимізації процесу локалізації контенту для міжнародних аудиторій.

Генеративний ШІ представляє собою важливий крок у розвитку перекладацьких технологій, але його впровадження має супроводжуватись врахуванням мовних, культурних та етичних аспектів, що дозволить досягти найвищої якості перекладу у глобальному масштабі. Перспективи розвитку генеративного ШІ в перекладі включають інтеграцію нових алгоритмів, які здатні ефективніше працювати з міжкультурними відмінностями, що забезпечить більш точні переклади в різних контекстах. Вдосконалення моделей також дозволить краще адаптувати переклад до специфіки окремих галузей, таких як медицина, право чи техніка, де точність і специфічність мови є критично важливими.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабориґа С. Машинний переклад. *Філологічні студії*: наук. часопис / за ред. В. Зубович. Волин. держ.ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк, 2007. № 1/2. С. 299–303
2. Бірюков А. Розробка методів оцінки якості машинного перекладу на основі результатів досліджень з оцінки якості перекладу традиційного. Симферополь,

- 2004.С.100–105.<http://dspace.nbuiv.gov.ua/handle/123456789/35771>(дата звернення: 03.10.2024)
3. Брай А. Ю. Засоби для оцінки якості машинного перекладу. *Матеріали XV Міжнародної студентської науково-практичної конференції «Людина як суб'єкт міжкультурної комунікації: сучасні тенденції у філології, перекладі та навчанні мов»*. Київ, 2023. С. 84–87.
 4. Вишняков В.А., Бородаєнко Ю.В., Бородаєнко Д.С. Моделі і засоби інтеграції додатків, маркетингу, аутсорсингу, обробки знань в комп'ютерних мережах: монографія. Мінськ, 2011 року. 350 с.
 5. Волошин В.Г. Комп'ютерна лінгвістика: Навчальний посібник. Суми: Університетська книга, 2004. – 382 с.
 6. Глибовець М. М., Олецький О.В. Штучний інтелект. Київ : «Києво-Могилянська академія», 2002. 364 с.
 7. Гудманян А. Г., Сітко А. В., Струк І. В. Функціонально-прагматична адекватність машинного перекладу публіцистичних текстів. *Львівський філологічний часопис*. 2019. № 5. С. 48–52. URL: <http://surl.li/vxqqqe> (дата звернення: 07.10.2024)
 8. Дзямучич Н. Використання хмарних сервісів – новий етап у розвитку освітніх інформаційно-комунікаційних технологій. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2014. № 10. С. 120–124.
 9. Штучний інтелект. URL: <http://surl.li/dbbtfx> (дата звернення: 03.10.2024)
 10. Кабінет міністрів України. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 03.10.2024)
 11. Карабан В. І. Посібник-довідник з перекладу англійської наукової і технічної літератури на українську мову: у 2-х частинах. Вид. II. Київ -Кременчук, 1999. 317 с.

12. Ктитарова Н.К. Загальне мовознавство. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Дніпродзержинськ: Дніпродзержинський державний технічний університет, 2009. 144с.
13. Лазебна Н. В. Семантична неоднозначність урбаністичної термінології (українсько-англійський переклад Google Translate vs людський переклад). *Нова філологія*. 2019. № 76. С. 61–64. URL: <http://www.novafilolohiia.zp.ua/index.php/new-philology/article/view/65/63> (дата звернення: 05.10.2024)
14. Литвиненко О. Є. Інженерно-лінгвістичні принципи аналізу текстів. *Наукоємні технології*. 2009. № 3. С.60-62.
15. Машинна лінгвістика рідною мовою . URL: journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1456 (дата звернення: 05.10.2024)
16. Міщенко, А. Л. Машинний переклад у контексті сучасного науково-технічного перекладу. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*, 2013. №1051(73), С.172–180. http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIFL_2013_73_29 (дата звернення: 05.10.2024)
17. Методи штучного інтелекту : навч. посіб. В. Б. Гітис, К. Ю. Гудкова. Краматорськ : ДДМА, 2018. 136 с.
18. Методи та системи штучного інтелекту: Навчальний посібник для студентів напряму підготовки 6.050101 «Комп'ютерні науки» А.С. Савченко, О. О. Синельніков. НАУ, 2017. 190 с.
19. Польова М.В. Хмарні технології: Розвиток та сучасне застосування. conf.vntu.edu.ua › initki 53. (дата звернення: 05.10.2024)
20. Ткачук В. Теорія і практика машинного перекладу: навч. посібник до курсу теорії і практики перекладу Тернопіль: Підручники і посібники, 2006. 72 с.
21. Франчук Н. Комп'ютерний переклад. *Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова*. Серія «Комп'ютерноорієнтовані системи навчання»: збірник наукових праць. НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2010. № 8. С. 185–190.

- 22.Що таке хмарні технології.: <http://ipkey.com.ua/uk/faq/942-cloud-technologies.html> (дата звернення: 06.10.2024)
- 23.AI and Machine Learning for Multimedia and Edge Information Processing. URL: <https://www.mdpi.com/2079-9292/11/14/2239> (дата звернення: 03.10.2024)
- 24.AI Translation Ethics: Balancing Innovation and Integrity. URL: <https://optimational.com/blog/ai-translation-ethics/#:~:text=Common%20Ethical%20Pitfalls,leading%20to%20misinformation%20or%20misinterpretation>. (дата звернення: 05.10.2024)
- 25.Alkatheery, E. R. (2023). Google Translate Errors in Legal Texts: Machine Translation Quality Assessment. Arab World English Journal for Translation & Literary Studies, 7(1), pp 208–219. <https://doi.org/10.24093/awejtls/vol7no1.16> (дата звернення: 08.10.2024)
- 26.Balani Navveen. “The Journey of a Prompt: Lifecycle in Generative AI Systems through Prompt Engineering.” URL: <https://www.linkedin.com/pulse/journey-prompt-lifecycle-generative-ai-systems-through-navveen-balani/> (дата звернення: 04.10.2024)
- 27.Baroni, M. & Bernardini, S. (2005). A New Approach to the Study of Translationese: Machine-learning the Difference between Original and Translated Text. Literary and Linguistic Computing, 21(3), pp 259–274. <https://doi.org/10.1093/lc/fqi039> (дата звернення: 06.10.2024)
- 28.Bell R.T. Translation and translating. Longman, 1997. 298 p.
- 29.Bojar, O., Graham, Y., Kamran, A., & Stanojević, M. (2016). Results of the WMT16 Metrics Shared Task. Proceedings of the First Conference on Machine Translation, 2, pp 199–231. <https://doi.org/10.18653/v1/w16-2302> (дата звернення: 08.10.2024)
- 30.Brglez, M. & Vintar, Š. (2022). Lexical diversity in statistical and neural machine translation. Information, 13(2), 93. <https://doi.org/10.3390/info13020093> (дата звернення: 05.10.2024)
- 31.Chatterjee, S. & Yadav, S. B. (2019). The origin of prebiotic information system in the Peptide/RNA world: a simulation model of the evolution of translation and the

- genetic code. *Life*, 9(1), 25. <https://doi.org/10.3390/life9010025> (дата звернення: 06.10.2024)
32. Chu, C. & Wang, R. (2020). A Survey of Domain Adaptation for Machine Translation. *Journal of Information Processing*, 28(0), 413–426. <https://doi.org/10.2197/ipsjjip.28.413> (дата звернення: 05.10.2024)
33. Collins Dictionary. “The acceleration of AI and other 2023 trends.” November 1, 2023. URL: <https://blog.collinsdictionary.com/language-lovers/the-acceleration-of-ai-and-other-2023-trends/> (дата звернення: 04.10.2024)
34. Conneau, A., Kruszewski, G., Lample, G., Barrault, L., & Baroni, M. (2018). What you can cram into a single vector: Probing sentence embeddings for linguistic properties. *Proceedings of the 56th Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics (Volume 1: Long Papers)*, 2126–2136. <https://doi.org/10.18653/v1/p18-1198> (дата звернення: 07.10.2024)
35. Dinu, G., Mathur, P., Federico, M., & Al-Onaizan, Y. (2019). Training Neural Machine Translation to Apply Terminology Constraints. *Proceedings of the 57th Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics*. <https://doi.org/10.18653/v1/p19-1294> (дата звернення: 06.10.2024)
36. Duff A. *Translation*. Oxford University Press, 1996. –160 p.
37. Genzler E. *Contemporary Translation Theories*. –London and New York: Routledge, 1993. – 220 p.
38. Haque, R., Hasanuzzaman, M., & Way, A. (2019). Investigating Terminology Translation in Statistical and Neural Machine Translation: A Case Study on English-to-Hindi and Hindi-to-English. *Proceedings of the International Conference on Recent Advances in Natural Language Processing (RANLP 2019)*. https://doi.org/10.26615/978-954-452-056-4_052 (дата звернення: 08.10.2024)
39. Haque, R., Hasanuzzaman, M., & Way, A. (2019a). Terminology translation in Low-Resource scenarios. *Information*, 10(9), 273. <https://doi.org/10.3390/info10090273>
40. Hatim B., Mason I. *Discourse and the translator*. – Longman, 1997. –258 p.

41. Justeson, J. S. & Katz, S. M. (1995). Technical terminology: some linguistic properties and an algorithm for identification in text. *Natural Language Engineering*, 1(1), 9–27. <https://doi.org/10.1017/s1351324900000048> (дата звернення: 03.10.2024)
42. Johes R. *Interpreting Explained*. –Manchester: St. Jerome Publishing, 2002. –142 p.
43. Keller G. *Spiegel, das Kätzchen*. Memmingen: Kleine Konstanzer Büchertruhe, 1986. 88 с. URL: <https://www.projektguttenberg.org/keller/spiegel/spiegel.html> (дата звернення: 04.10.2024)
44. Koponen M. *Assessing Machine Translation Quality with Error Analysis*. URL: https://www.sktl.fi/@Bin/40701/Koponen_MikaEL2010.pdf (дата звернення: 05.10.2024)
45. Korab P. *DeepL: An Exceptionally Magnificent Language Translator*. URL: <https://towardsdatascience.com/deepl-an-exceptionally-magnificent-language-translator-78e86d8062d3> (дата звернення: 06.10.2024)
46. Lavie, A. & Agarwal, A. (2007). METEOR: An Automatic Metric for MT Evaluation with High Levels of Correlation with Human Judgments. *Proceedings of the Second Workshop on Statistical Machine Translation*, 228–231. <https://doi.org/10.3115/1626355.1626389> (дата звернення: 07.10.2024)
47. *Machine translation (MT) VS generative AI for translation: Pros and Cons*. URL: <https://lokalise.com/blog/machine-translation-vs-ai-for-translation/> (дата звернення: 05.10.2024)
48. Marvin Minsky, Seymour Papert. *Artificial Intelligence*. Oregon State System of Higher Education; [Distribution Center, University of Oregon], 1973. 64 p. URL: https://books.google.pl/books/about/Artificial_Intelligence.html?id=CIydzQEACA_AJ&redir_esc=y (дата звернення: 04.10.2024)
49. Nord C. *Text analysis in translation: theory, methodology, and didactic application of a model for translation-oriented text analysis*. 2nd ed. New York: Rodopi, 2005

- URL: <https://archive.org/details/textanalysisintr0000nord/page/n1/mode/1up> . (дата звернення: 05.10.2024)
50. Och, F. J. (2003). Minimum error rate training in statistical machine translation. *Proceedings of the 41st Annual Meeting on Association for Computational Linguistics*, 1, 160–167. <https://doi.org/10.3115/1075096.1075117> (дата звернення: 06.10.2024)
51. Popovic M., Burchardt A. From Human to Automatic Error Classification for Machine Translation Output. Leuven. pp 265–272. URL: <https://aclanthology.org/2011.eamt-1.36.pdf> . (дата звернення: 04.10.2024)
52. Radinsky K., Golany T. et al. Improving ECG classification using generative adversarial networks. *Proceedings of the AAAI conference on artificial intelligence*, 2020. URL: https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=en&user=ddBA9RoAAAAJ&citation_for_view=ddBA9RoAAAAJ:9yKSN-GCB0IC (дата звернення: 04.10.2024)
53. Roth J. Die Lust am Gruseln. *Zeit Online*. URL: <https://www.zeit.de/kultur/2023-03/kuenstliche-intelligenz-chatgpt-tiktokbeautyfilter-moral> (дата звернення: 05.10.2024)
54. Specia, L. (2014). Statistical machine translation. In *IGI Global eBooks* (pp. 897–931). <https://doi.org/10.4018/978-1-4666-6042-7.ch043> (дата звернення: 07.10.2024)
55. Specia, L., Scarton, C., & Paetzold, G. H. (2018). Quality estimation for machine translation. In *Synthesis lectures on human language technologies*. Morgan & Claypool Publishers. <https://doi.org/10.1007/978-3-031-02168-8> (дата звернення: 06.10.2024)
56. Spiegel, das Kätzchen. Memmingen: Kleine Konstanzer Büchertruhe, 1986. URL: <https://www.projektguttenberg.org/keller/spiegel/spiegel.html> (дата звернення: 04.10.2024)

57. Xu, J., Crego, J. M., & Sénellart, J. (2020). Boosting Neural Machine Translation with Similar Translations. Proceedings of the 58th Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics. <https://doi.org/10.18653/v1/2020.acl-main.144> (дата звернення: 05.10.2024)
58. Yulianto A., Supriatnaningsih R. Google Translate vs. DeepL: A quantitative evaluation of close-language pair translation (French to English). The Asian Journal of English Language & Pedagogy. 2021. No. 9. pp 109–127. URL: <https://ojs.upsi.edu.my/index.php/AJELP/article/view/6087/3303> (дата звернення: 06.10.2024)